ПРАЛЕТАРЫІ ЎСІХ КРАІН, ЯДНАЙЦЕСЯ!

Літаратура і мастацтва

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

№ 73 (1710) | Аўторак, 11 верасня 1962 года | Цана 4 кап.

Канвеер зборкі цэха тэлевізараў Мінскага радыёзавода. Тут працуюць амаль што адны дзяўчаты. Многія з іх сталі вопытнымі мантажніцамі. У ліку лепшых работніц значыцца камсамолка Тацяна Залацькова. Яна майстар сваёй справы. І сапраўды, якія патрэбны веды, кемлівасць, умельства, каб за некалькі секунд зрабіць аперацыю вузла: ці пайку тонкага правадочка, ці ўстаноўку супраціўлення або лямпы. Гэтае майстэрства прыйшло не адразу. Дзяўчына настойліва вывучала ўсе працэсы вытворчасці, пераймала вопыт лепшых мантажніц. Цяпер на канвееры — тэлевізар «Беларусь-5». Гэта складаны механізм. Мантаж яго дасканала робіць Тацяна Залацькова.

Фота Віт. Бараноўскага.

ПРА ЧАЛАВЕЧЫ ГОНАР ХЛЕБАРОБА

Цэнтральная сядзіба калгаса «Радзіма» ля самай шашы. Машына за машынаю, аўтобус за аўтобусам. Сама ажыўлена тут бывае раніцай. Вось прыпынак ля бяроз, якія, здаецца, глядзяцца ў адпаліраваную да бляску асфальтаваную дарогу. Толькі адправіўся аўтобус, як зноў сабраліся пасажыры. Кошыкі, пляцёнкі, круглыя бліскучыя бітоны.

Восень пазалаціла лісце бярозак. І вецер пакрысе страсае яго. Дзве жанчыны, у шарсцяных кофтах, у гумавых ботах, зябка пацепваюцца. Міжволі чую іх ціхую гаворку:

— Вязу слівы. Пры добрым надвор'і яны б даўно паспелі... Не ведаеш, якая на слівы цана?

— Нінка наша, братавая, па рублю брала. Гледзячы які дзень. Базар на базар не падобен, — з дасведчанасцю гаворыць маладая жанчына з ружовымі налітымі шчокамі.

— У бітонах — мёд? — пытаецца сяброўка. — Цана, напэўна, ніштаватая на яго...

Пад'язджае аўтобус. Жанчыны спрытна праціскаюцца са сваімі ношкамі ў дзверы машыны.

Сонца, якое свяціла на поўную сілу, закрывае набеглая хмара. Заходзіць размова пра надвор'е, пра дажджы і непагадзь. Мы застаёмся каля шашы. Цікава паслухаць пра мясцовыя справы.

— У другой брыгадзе ў нас няблага ўрадзіла збажына. Во, у рост чалавека. Ды стаіць няжатая, — гаворыць юнак з дубчыкам у руках. — Не ўбярэш. Камбайны пусцілі — сугліпак, колы грузнуць. Пры такім надвор'і манеўр патрэбен... Нельга ўбіраць машынаю — збяры людзей... Сярпамі, касамі касіць трэба. У суседзяў у «Нашай перамозе» так і зрабілі. А ў нас... разявы, скажу вам, — з горкай крыўдай прызнаецца хлопец.

Цікава з такім чалавекам пазнаёміцца. Аказваецца, гэта калгасны пастух Сцяпан Важыла. Трэці год пасвіць калгасных цялят. Як толькі снег з палёў сыдзе, Сцяпан ужо ў полі. Дзе трава гусцейшая і больш сакавітая, там і статак. Лета вельмі дажджлівае, нічога не скажаш. Дастаецца не толькі механізатарам. Колькі разоў пастух і сам вяртаўся ў вёску мокрым да ніткі. А вось ні разу не было ў чалавека і думкі ў галаве — пакінуць статак, папрасіцца ў «цёплае» месца.

— Прывык... Скажыце: «Сцяпан, кінь цялят, куды-небудзь у малакавозы ўладкуем... Будзеш бітоны на зліўны пункт вазіць...» Не пайду. Жывёла ў мяне паслухмяная. Вядома, як гэта бывае, у кожным статку ёсць свая паганая авечка. Іншы раз усю справу псуе...

Пра «паганых» авечак пастух загаварыў не выпадкова. Яны якраз і цягнуць калгас назад. «Паганыя авечкі» — гэта тыя, хто не хоча жыць сумленнай працай. Жывучы на калгаснай зямлі, бяруць ад яе ўсё, што могуць, але толькі для сябе, а каб даць што калгасу — не дбаюць. Прыкрываючыся званнем калгасніка, «цягнуць гуму», як гаворыць пастух, — і ўсё. За год выпрацуе тры дзесяткі працадзён і на гэтым ставіць кропку.

— У калгасе ён толькі лічыцца, даруйце, як клешч прысмактаўся, а карысці ад яго, як з казла малака, — з абурэннем расказвае Сцяпан. — Можаце самі пераканацца. Побач пасёлак Завалле. У ім чатырнаццаць сядзіб. Зайдзіце ў кожную, і ўся карціна вам стане зразумелай. І чаму збажына на корані стаіць, і чаму працадзень не важкі — усё адкрыецца...

Пасёлак Завалле за сто метраў ад шашы. Зялёны, прыгожы куток. У садках — яблыні, грушы, слівы. Пахне даспяваючай садавінай. Сярэдзіна дня. «Ці ёсць хто дома ў такі час?» — з думкай пра гэта пераступаю парог першага ад шашы дома.

Сядзіба калгасніцы Старавойтавай. Гаспадыня пажылых год, іншы раз выходзіць на работу ў брыгаду. З ёю разам жыве дачка Аляксандра. Маладая, энергічная камсамолка, загадвае сельскім магазінам. Дачка паехала на базу. Старая корпаецца на агародзе. Акуратныя, «пад шнурок», грады буракоў, морквы. «Салодкі корань» радуе вока, з буйным лісцем, прапалоны і добра апрацаваны. Пустазелле не пагражае яму, словам, ураджай будзе.

За Старавойтавымі — сядзіба Кірылы Даленіна. У полі ён рэдкі госць. У свой час працаваў у рымарнай майстэрні, але даўно не бачылі яго ў брыгадзе. Жонка Ірына і зусім не бывае ў полі. «На сваёй гаспадарцы хапае работы», — прызнаецца яна.

Двор, дзе жыве Нічыпар Глякаў. З калгаса Глякаў перавандраваў на гандлёвую базу аддзялення Белсельгастэхнікі. Але сядзіба па-ранейшаму пяцьдзесят сотак...

А вось сядзібы Агаф'і Куляшовай, Марыі Зябскай, Ніны Невядомскай... У многім яны падобныя на тыя сядзібы, пра якія ішла гаворка вышэй. Агаф'я Куляшова за ўвесь год не выпрацавала і дзесятка працадзён. У Зябскай — сын кінамеханік. Невядомскай Ніне — 32 гады. Жанчына ў росквіце сіл. Горы зрушыла б, але ў Заваллі не памятаюць, калі яна была ў калгаснай брыгадзе.

Праўду казаў калгасны пастух: мала людзей у «Радзіме» душою і целам хварэюць за лёс роднага калгаса. Шмат гультаёў і рвачоў. Ці ўзнімаўся супраць іх голас? Неяк яшчэ ў пачатку лета на брыгадным сходзе прыгадалі калгаснікі Івана Васільевіча Лапікава. Сход патрабаваў:

— Калі не хоча быць з намі, не трэба.

— Адрэзаць сядзібу, няхай не выганяе і карову на калгасны выпас.

Лапікаў слухаў і ўсміхаўся:

— Навошта мне ваш калгас... Як плоціце, так і працую...

Аплата, сапраўды, мізэрная. У калгасе і па сённяшні дзень не зрабілі разліку за леташнія работы. На рахунку «Радзімы» ніводнай капейкі, затое доўгі хвост запазычанасці.

Лапікаву далі тады моцны адпор. Няма грошай, збяднеў калгас... Гэта праўда. А чаму так здарылася? Ці не такія, як Лапікаў, і вінаваты ў гэтым у першую чаргу! Але далей размоў справа не пайшла.

Збіраліся адрэзаць сядзібу не толькі ў Лапікава. Можна прыгадаць былога брыгадзіра Івана Баўдзілава, які пакінуў калгас, шафёра Івана Марозава... Спіс гэты можна было б прадоўжыць. Адміністрацыйна ўцекачоў і абібокаў не каралі. А маральна? У вёсцы ёсць партыйная і камсамольская арганізацыі, ёсць актывісты клубнай работы... Цікава, што зроблена, каб маральна ўздзейнічаць на людзей, якія забыліся пра свой грамадскі абавязак?

У самы разгар уборачных работ клуб — на замку. Загадчыцу Марыю Канцавую адпусцілі ў адпачынак. Яе замяняла Ала Баўдзілава. Але яе таксама вельмі мала хвалявалі клубныя справы — рыхтавалася да ўступных экзаменаў у навучальную ўстанову. Не турбаваліся аб клубнай рабоце і члены савета клуба.

Сіла сельскага клуба заўсёды была ва ўменні чула прыслухоўвацца да пульсу жыцця. Пакідаюць калгас людзі, пакідаюць часам таму, што адны працуюць да поту, а другія толькі хаваюцца за шырмаю калгаса, карыстаюцца яго дабротамі для сваіх карыслівых інтарэсаў. Які добры повад для вялікай палымянай размовы з падмосткаў клубнай сцэны! Пакінуў калгас член партыі, важак калгаснай брыгады Іван Баўдзілаў. Хіба нельга было яго паводзіны вынесці на суд грамадскасці? Дзесяткі прыкладаў сумленнай, самаадданай работы можна проціпаставіць дрэннаму ўчынку. Перад аднавяскоўцамі такая размова з Іванам Баўдзілавым, думаецца, дала б жаданыя вынікі.

Тое ж самае з тымі, хто пагардліва ставіцца да працы на зямлі. Ёсць жа яны ў калгасе «Радзіма».

...Тацяна Ануфрыеўна Касько. Вось яна стаіць перада мною. Напрацаваныя, у вузлах, рукі, валявы твар. Сапраўдная сельская працаўніца. Колькі цялят выгадавала яна за тры дзесяткі год на калгаснай ферме! Але ёсць у Тацяны Ануфрыеўны адзіная дачка Раіса. Стройная, прыгожая, нічога не скажаш. А спытайце, ці была яна хоць раз на калгаснай працы. Маці, бывала, гаворыць:

— Райка, пайшла б ты з сяброўкамі ў поле, дзе лянок брыгадны расце, ці не надакучыла табе адно ля люстэрка выкручвацца...

— Вельмі мне патрэбен ваш лён... Адчапіцеся ад мяне...

Не хвалююць клубных актывістаў і такія гісторыі. А іх тут — нямала.

Гартаю сшытак, у якім запісаны праведзеныя за год мерапрыемствы. Пры клубе нядрэнна працуе самадзейнасць, раз у месяц чытаюцца лекцыі на розныя тэмы. Праўда, прыезджыя лектары больш гавораць на адцягненыя тэмы. Вясною, як відаць з плана, клуб збіраўся наладзіць вялікі тэматычны вечар «Героі нашага калгаса». Так, героі! Яны ёсць і ў Вішове. Думалі запрасіць за «круглы стол» лепшых працаўнікоў, якія душою хвараюць за калгасную вытворчасць. Даяркі Ганна Бачынская, Васіліса Тарасенка, Валянціна Якіменка працуюць з першых дзён арганізацыі фермы. У іх — высокія надоі, добрая прывага цялят. Ім — першае слова. Потым пагавораць механізатары, людзі з перадавых звенняў па вырошчванню лёну... Так думалі. Але... вечара не правялі.

Да месца будзе ў сувязі з гэтым сказаць пра гонар не толькі хлебароба, але і пра гонар тых, хто заклікаины несці хлебаробам культуру.

Нядаўна ў брыгадах з вялікай цікавасцю чыталі артыкул украінскай звеннявой Н. Р. Заглады. Для людзей з «Радзімы», што цягнуцца ў хвасце калгасных спраў, ён набывае асаблівы сэнс. Зусім зразумела, што адным чытаннем справу не выправіш. Барацьба з рвачамі і гультаямі — не кампанія. Тут давядзецца нямала папрацаваць усім актывістам калгаса, у тым ліку клубу, яго праўленню.

Ужо змяркалася, калі, пакінуўшы клубнае памяшканне, мы выйшлі на шашу. Вяртаўся ў вёску статак. І нам зноў сустрэўся пастух з «Радзімы». У расшпіленай курткі, з торбаю за плячыма. Вясёлы, ён кожную хвіліну пляскаў пугаю. Міжволі падумалася: пабольш бы такіх працаўнікоў. Іх трэба выхоўваць, за іх трэба змагацца. І сельскім культработнікам — у першую чаргу.

М. СТАЛЯРОЎ,
спец. карэспандэнт газеты «Літаратура і мастацтва».
Калгас «Радзіма»,
Магілёўскі раён.

Пятрусь БРОЎКА

КРЫНІЦА НАТХНЕННЯ — СУЧАСНАСЦЬ

Думаючы аб тым, як ствараць новыя кнігі, так неабходныя сёння для выхавання маладога чалавека нашага часу, мы павінны па-сапраўднаму паклапаціцца і аб нашай змене, аб выхаванні літаратурнай моладзі, маладых працаўнікоў літаратурнага фронту.

Што характэрна для нашага літаратурнага папаўнення апошніх год? Гэта пераважна маладыя людзі, якія ў дзіцячым узросце перажылі жахі Айчыннай вайны і гады акупацыі і, як кажуць, уволю «хлябнулі гора». А як вядома, дзіцячыя ўспрыйманні найбольш яркія і трывалыя. Усё гэта дае маладым магчымасць з вялікай пранікнёнасцю гаварыць аб перажытым свайго народа. Пасля вайны, хоць і ў даволі цяжкіх умовах, гэтая моладзь прайшла нармальную школу, атрымала сярэднюю і вышэйшую адукацыю і прыйшла ў літаратуру больш падрыхтаванаю, чым, скажам, прыходзілі ў літаратуру мы ў першыя гады станаўлення Савецкай улады.

Гэта добра. І можа адзіным недахопам для некаторых з'яўляецца тое, што яны апрача школьнай парты пасляваеннага жыцця дасканала не ведаюць. Я лічу, што кожны з іх павінен падумаць пра гэта, бо гэта з'явіцца асновай іх далейшага творчага росту.

З маладых беларускіх празаікаў найбольш праявілі сябе за апошнія гады Іван Пташнікаў, Барыс Сачанка і Вечаслаў Адамчык.

Першая кніга І. Пташнікава «Зерне падае не на камень» выйшла ў 1959 годзе. Гэта апавяданні і невялічкія аповесці аб юначым каханні з яго пакутамі і радасцямі, асобныя эпізоды з жыцця родных аўтару мясцін, барацьба з перажыткамі ў свядомасці людзей. Што характэрна для гэтай кнігі? Аўтар з цёплым лірызмам, з любоўю, добрым веданнем малюе родную прыроду. Добра і тое, што малады пісьменнік імкнецца пранікнуць у псіхалогію сваіх герояў — пераважна жыхароў калгаснай вёскі, спрабуе разабрацца ў іх узаемаадносінах. Аднак нельга не заўважыць, што апавяданні ў большасці нагадваюць хутчэй цікавыя праблемныя лірычныя замалёўкі, а не творы, у якіх былі б ярка паказаны чалавечыя характары.

Аповесці «Чачык» і «Не па дарозе» прысвечаны выкрыццю людзей, у якіх моцныя яшчэ перажыткі мінулага. У першым з іх расказваецца, як дзейнічаў у калгасе непрыкметны з выгляду чалавек, а ў сапраўднасці абібок і злодзей, пляткар і п'яніца Чачык, як яго выкрылі. У аснову другой аповесці пакладзен канфлікт паміж калгаснікам-злодзеям Андрэем Сяліцкім і яго сваяком, сумленным калгасным вартаўніком Вайцехам. Абедзве аповесці наогул цікавыя. Да недахопаў іх можна аднесці хіба тое, што аўтар не раскрывае, адкуль у яго персанажаў з'явіліся такія рысы. Кепска і тое, што адмоўныя героі паказаны больш выразна, чым вобразы тых, хто ім супрацьпастаўляецца.

У 1960 годзе Іван Пташнікаў надрукаваў у часопісе «Маладосць» раман «Чакай у далёкіх Грынях» аб калгаснай моладзі і інтэлігенцыі. Раман выклікаў даволі шырокі водгук у пісьменніцкіх колах і ў крытыцы. Аўтара правільна дакаралі за сюжэтна-кампазіцыйную рыхласць рамана, за шматслоўе, злоўжыванне дыялектызмамі, за налёты натуралізму, ад якіх іншы раз вее пашлаватасцю. Думаецца, што гэта цяжкасці росту маладога пісьменніка. Але аўтар няспынна шукае свежых выяўленчых сродкаў для стварэння мастацкіх вобразаў. У Пташнікава вялікая ўвага да мовы. Сёлета ў часопісе «Полымя» (№ 4) надрукаваны тры новыя апавяданні І. Пташнікава «Алёшка», «Бежанка» і «Алені». Перад намі тыя ж, што і ў ранейшых творах, хораша апісаныя мясціны і падобныя да знаёмых нам па ранейшых творах людзі. Стаўленне да мовы стала яшчэ больш уважлівым. У апавяданні «Алёшка» аўтар з сапраўдным майстэрствам апісвае гібель хлопчыка, які бег паведаміць сваім аб тым, што ўбачыў немцаў. Добра ведае Пташнікаў псіхалогію дзіцяці. Вось што думае Алёшка, праводзячы бацьку на фронт: «...плакала мама. Ён не хацеў, каб яна плакала, і суцяшаў яе. Яму ўсяго дзесяць гадоў, а маці сказала тады, што ён мужчына. Шкада таты... Але калі Алёшка ўспамінае, што ён «мужчына», яму не так шкада таты. Тады, калі былі партызаны, гэта была не вайна. Паліцаяў лёгка біць, іх біў бы і Алёшка, а тут фронт пайшоў, тут вялікая вайна, эсэсаўцы з аўчаркамі, з імі недзе цяжка справіцца».

Няважна, што хлопчык як бы недаацэньвае партызанскую барацьбу, ён па-дзіцячаму бачыць, што «сваіх» здраднікаў-паліцаяў біць прасцей, а вось карнікаў з аўчаркамі, якіх яму давялося бачыць, біць значна цяжэй. І як гэта праўдзіва, што хлапчук у цяжкі час, каб абараніць сваю маці, адчувае сябе мужчынам.

Умее Пташнікаў праз асобныя рэчы раскрываць чалавечыя пачуцці. Вось, скажам, просты каляндар. А колькі праз яго выказана думак: «З календара перад вайной лісткоў не зрывалі; ён і астаўся; вісеў усе тры гады на сцяне пад ходзікамі, аж пакуль у апошнюю блакаду не згарэў разам з хатай. Чытаў яго ўвесь час Алёшка, чыталі і партызаны, якія казалі, што гэта не каляндар, а «Савецкая ўласць» ў хаце жыве пры немцах».

Добра Пташнікаў адчувае прыроду.

Апавяданне «Бежанка» мне здаецца менш удалым. У ім аўтар імкнецца, як кажуць, паказытаць пачуцці непераборлівага чытача.

Наш чытач ужо ведае Івана Пташнікава як пісьменніка сур'ёзнага, удумлівага. Адчуваецца, што ён шмат працуе, многа вучыцца і гэта дае падставы чакаць ад яго новых, яшчэ больш дасканалых твораў.

Інакшы, чым у Пташнікава, творчы кірунак у Вечаслава Адамчыка. Друкуецца ён не часта, выпусціў пакуль адзін невялікі зборнік апавяданняў «Млечны шлях». Для апавяданняў В. Адамчыка характэрны аўтарская ўсхвалявaнасць за лёс сваіх герояў, пранікненне ў духоўны свет чалавека, чысціня пачуццяў і думак тых, хто нясе асноўную ідэйную нагрузку ў творы. Ён піша не лірычныя імпрэсіі, не эскізныя замалёўкі, а апавяданні, у якіх выяўляюцца характары герояў.

Так, у «Млечным шляху» аўтар пераканаўча паказвае змены ў характары і пачуццях студэнта Косці Манцэвіча, які, выключаны з інстытута на два гады, пабываў на цаліне і вярнуўся ў інстытут узмужнелым, поўным новай энергіі, з новымі поглядамі на з'явы, што адкрываюцца перад ім.

Вельмі цікавае апавяданне «На крыжавых дарогах», дзе глыбока абгрунтавана паказан разлад паміж былымі сябрамі Рыгорам Падліпскім і Алесем Макарчыкам. Першы з іх усім сэрцам аддаўся будаўніцтву новага жыцця, другі, падпаўшы пад уплыў дробнабуржуазнай стыхіі, становіцца на злачынны шлях. Умела, у сціслай форме раскрывае аўтар аблічча разбэшчанай маладой жанчыны ў апавяданні «За перагародкай».

Часам, праўда, і В. Адамчык збіваецца на схему, якая не адпавядае характару сённяшняга савецкага чалавека. У апавяданні «Ліпавы цвет» грузчык Сяргей ажаніўся з удавой. Нарадзілася дзіця. Склалася дружная сям'я. Але Сяргея занепакоіла плётка пра жонку, ён раўнуе яе, пакутуе. Аднойчы трапляе да лёгкадумнай жанчыны і толькі пасля гэтага прыходзіць да пераканання, што яго жонка — лепшая ў свеце. Хіба так правяраецца каханне? Пісьменнік, магчыма, і не заўважыў, што думка, якой пранізана апавяданне, фальшывая. Аднак такія зрывы не характэрныя для творчасці В. Адамчыка — удумлівага пісьменніка з шырокімі творчымі магчымасцямі.

Шмат размоў выклікала кніга Барыса Сачанкі «Барвы ранняй восені». Думаю, што ў асобе Барыса Сачанкі мы маем здольнага пісьменніка, які яшчэ ў працэсе росту, у працэсе свайго фарміравання, пісьменніка з вострым зрокам і добрай назіральнасцю. Але, на вялікі жаль (а гэта паказала яго кніга «Барвы ранняй восені»), малады празаік недастаткова ведае жыццё і часта аднабакова глядзіць на яго, за адмоўным, часам, не заўважае таго, што робіцца цудоўнага, светлага навокал.

У замалёўцы «Горад» аўтар паказвае, як вясковая дзяўчынка марыць пра горад. Чытаеш гэтую замалёўку і не ведаеш, пра які час гэта напісана. Успамінаеш, што было паўстагоддзя назад і ніякай розніцы. Ну, якраз, як пісалі ў часы «Нашай нівы»! А што ж бачыць дзяўчынка: «Час бы і ў школу, ды школа аж за сем кіламетраў, у вёсцы». Ва ўсёй замалёўцы няма нічога, што давала б адзнаку часу. Не відаць, каб дзяўчынка бачыла камбайн, аўтамашыну, чула радыё.

У апавяданні «Жаніх і нявеста», у якім, дарэчы, адчуваецца веданне дзіцячай псіхалогіі, аўтар піша, што маці да хворага малога прывяла знахарку. Бедны хлопчык, як некалі ў старой вёсцы, хацеў бы чытаць, але, як піша аўтар: «...Паўлік абчытаўся, нідзе ні старонкі, ні бедненькай няма».

А вось апавяданне «Канапляны чад», пра якое было шмат размоў. Маладая жанчына, здраджваючы свайму мужу, ходзіць уночы на спатканні ў каноплі да палюбоўніка-студэнта. Успамінаецца цудоўнае апавяданне Чэхава, якое, відаць, натхніла маладога пісьменніка на гэтую рэч. Але розніца вельмі вялікая. У Чэхава глыбока раскрываюцца чалавечыя характары, паказваюцца ўмовы, у якіх жывуць героі твора, а ў Сачанкі канстатуецца факт, прытым нават і без сапраўднага асуджэння.

Барыс Сачанка, як відаць з яго твораў, імкнецца раскрыць чалавечую душу. Што ж, гэта добра. Але бяда, што занадта часта ён раскрывае яе аднабакова.

У апавяданні «Бездараж», праўда, станоўчая гераіня, якая добраахвотна паехала на працу ў вёску, так абагулена гаворыць пра тых, хто едзе на працу ў калгас: «Бачыце, розныя ў вёску едуць — п'яніцы, лайдакі, а то каб зарабіць болей...»

У замалёўцы «Ну і людзі» поўная безгаспадарчасць у раёне. І настаўнік Язэп Антонавіч і бухгалтар Антон Язэпавіч паказаны людзьмі недалужнымі, недарэчнымі. І нічога няма, што б ім супрацьпастаўлялася.

Не буду больш спыняцца на адмоўным. І гэтых прыкладаў даволі, каб уявіць, што ў кніжцы Барыса Сачанкі шмат чаго няўдалага і нават заганнага.

Але было б няправільна сцвярджаць, што такі ўвесь зборнік. Ёсць у ім і добрыя рэчы, якія неабходна адзначыць. Іх крыху больш, чым падаў у сваёй рэцэнзіі т. Сідорчык (газета «Звязда»). Добрае ўражанне пакідае апавяданне «Мая хата», у ім пераканальна паказана жыццяздольнасць нашага народа ў вобразе маці-жанчыны. Мне падабаецца і «Ноч на балоце», дзе пісьменнік цікава паказвае, як стары брыгадзір адстаў ад жыцця, робіць неэтычны ўчынак, а пасля раскайваецца. Цікавае апавяданне «У непагадзь», дзе трапна паказваецца працоўнае выхаванне хлапчука. Добрая замалёўка аб дзіцячым уяўленні «Каб не вайна». Хораша раскрыты людскія сэрцы ў апавяданні «Уладзік». Верная характарыстыка здрадніку дадзена ў апавяданні «Ніхто не ведае». Цікава, пачалавечаму напісаны апавяданні «Дзве сям'і», «Удзвюх на саломе», «Смерць невядомага», «Слова пра маці».

Я не спыняюся на аповесцях. У іх — яшчэ не дасканалых, кампазіцыйна рыхлых, ёсць аднак і шмат цікавага, што гаворыць аб вострай наглядальнасці аўтара. Я перакананы, што пры належнай увазе аўтара і рэдактуры можна было б пазбегнуць шмат чаго, што надае ёй невыразнае ідэйнае гучанне. Таму я не магу пагадзіцца з крытыкай, якая не жадае бачыць у кнізе недахопаў, захвальвае маладога аўтара, робячы такім чынам яму кепскую паслугу. У дадзеным выпадку я маю на ўвазе рэцэнзію Віктара Каваленкі ў часопісе «Маладосць» № 6.

Сярод маладых, творчасцю якіх цікавіцца наш шматлікі чытач, вызначаецца Уладзімір Караткевіч. Пісьменнік ён з добрай эрудыцыяй, патрабавальны, у сваёй творчасці шматгранны. Мы ведаем яго як арыгінальнага паэта, як сцэнарыста, як цікавага празаіка. Ён валодае такой добрай якасцю, як уменне заглядаць у глыб мінулага, яго гістарычныя рэчы сведчаць аб добрым вывучэнні аўтарам таго часу.

Апошняя рэч Ул. Караткевіча «Нельга забыць» спалучае ў сабе мінулае і сучаснае. Можа здацца, што кампазіцыйна твор не зладжаны, але калі пранікнеш у сутнасць рамана, пабачыш, што гэты прыём апраўдвае сябе.

Чаго не хапае ў рамане «Нельга забыць»? Яго героі жывуць занадта асабістым жыццём, адарваны ад навакольнага. Аднак раман вабіць тым, што аўтар імкнецца ў ім раскрыць душу маладога чалавека, інтэлігента, паказаць высакароднасць яго пачуццяў.

Хачу спыніцца хаця б коратка на творчасці многіх маладых празаікаў. Цікава і плённа працуе Алесь Савіцкі, аб творчасці яго наша крытыка гаварыла ўжо неаднаразова. Заслугоўвае ўвагі кніжка Ул. Дамашэвіча «Заклінаю ад кулі».

Ул. Дамашэвіч у сваіх апавяданнях узнімае пытанні, якія хвалююць сёння нашу моладзь. У апавяданні «Трэці лішні» ён праўдзіва малюе вобраз закаханага маладога чалавека, чалавека новай светлай маралі і супрацьпастаўляе яму эгаіста, сябелюба, чалавека, які ўвесь апавіты перажыткамі мінулага. Умела ён раскрывае і вобраз маладой жанчыны, якая вагаецца паміж новым і старым, якая імкнецца да новага, але не мае сіл парваць са старым. Апавяданне чытаецца з цікавасцю, сюжэт яго напружаны.

Добрае апавяданне «Горад прыйдзе сам». Яно вельмі патрэбнае для нашай моладзі. У апавяданні створаны вобраз валявога маладога чалавека Міхася, які наперакор бацьку, пасля сканчэння дзесяцігодкі, вырашае застацца на працы ў калгасе. Чытаеш апавяданне, верыш герою і ўзнікае жаданне наследаваць яму.

Хацелася б толькі звярнуць увагу аўтара на тое, каб ён больш уважліва ставіўся да апрацоўкі сказа.

Мова ў Дамашэвіча, як і ў Сачанкі, увогуле добрая, народная. Адчуваецца, што ён імкнецца яе ўзбагаціць. І гэта вельмі прыемна. Не варта толькі, па-мойму, злоўжываць дыялектызмамі. Вось некаторыя з іх у Дамашэвіча: «серадольнага» ў сэнсе «сярэдняга», «толькі на столі бзынкалі мухі, мастаколячыся нанач».

Хочацца выказаць свае меркаванні і аб нашай маладой паэзіі. За апошнія гады ў нас вырасла цэлая плеяда здольных маладых паэтаў. Многія з іх сваімі першымі кнігамі ўжо добра заявілі пра сябе, шмат хто яшчэ ў стадыі шукання,

(Заканчэнне на 2-й стар.)

Даклад на адкрытым партыйным сходзе СП БССР. Друкуецца са скарачэннямі.

КАЛГАСЫ БУДУЮЦЬ КЛУБЫ

Вёску Чэпелі — цэнтр сельгасарцелі «Прамень камунізма» Старобінскага раёна ўпрыгожыў цагляны будынак новага клуба з прасторнай глядзельнай залай і стацыянарнай кінаапаратурай.

Будаўніцтва клуба пачаў таксама калгас імя Чкалава. У ім будуць вялікая глядзельная зала, пакоі для работы гурткоў мастацкай самадзейнасці, бібліятэка, агракабінет. Раённая міжкалгасная будаўнічая арганізацыя ўзводзіць па тыпавых праектах клубныя будынкі ў сельгасарцелях «Пуцілавец» і «Камунар».

Цяпер амаль усе калгасы ў раёне маюць свае клубы.

БЮЛЕТЭНЬ ЮНЕСКО ПРА ЯНКУ КУПАЛУ

У інфармацыйным бюлетэні ЮНЕСКО за жнівень г. г., які выдаецца ў Парыжы (Францыя), у раздзеле «Па зямным шары» змешчан артыкул народнага пісьменніка Беларусі Міхася Лынькова «Янка Купала». Аўтар расказвае аб мінулым і сучасным Беларусі і яе народа, які пранёс праз стагоддзі і беражліва захаваў сваю мову і веру ў свае сілы, у будучыню, захаваў свае звычаі і традыцыі, песні і легенды.

У артыкуле гаворыцца аб вытоках творчасці Янкі Купалы, аб значэнні яго твораў, іх глыбокай чалавечнасці, мудрай жыццесцвярджальнай філасофіі.

ТРАДЫЦЫЙНЫ БАЗАР

«Дайце добрую кнігу!..» — такую просьбу можна часта пачуць у кнігарні. Адны наведвальнікі просяць твор пра грамадзянскую вайну, другія — пра жыццё сельскай моладзі. Жаданні пакупнікоў задавальняюцца. Але адна справа купіць кнігу ў магазіне, другая — на кніжным базары. Тут, на базары, перад пакупніком на століках амаль усё тое, што ляжыць на паліцах, што іншы раз не бачыць чытач.

Апошні традыцыйны базар у сталіцы рэспублікі адбыўся ў мінулую нядзелю. Работнікі кніжнага гандлю выставілі на вуліцах, парках і плошчах 50 латкоў. Базар быў прысвечаны пачатку навучальнага года. Але акрамя школьнікаў і студэнтаў набыць кнігу пажадала нямала рабочай моладзі, інтэлігенцыі, хатніх гаспадынь. Трэба сказаць, што многія набылі кнігі любімых пісьменнікаў. Прасілі творы Міхася Лынькова, Кузьмы Чорнага, Івана Шамякіна, бралі зборнікі вершаў Янкі Купалы, Максіма Танка. Попытам карысталіся вершы маладых паэтаў — Рыгора Барадуліна, Міколы Аротчкі і многіх іншых. Было прыемна не толькі набыць кнігу, але і атрымаць аўтограф. Зрабіць гэта было не цяжка — пісьменнікі прыйшлі на базары ў парк імя Чалюскінцаў, парк імя Горкага і на трактарны завод.

Наш фотакарэспандэнт Ул. Крук зняў кніжны базар у парку імя Чалюскінцаў. За прылаўкам — грамадскі распаўсюджвальнік, работніца абутковай фабрыкі імя Калініна Ганна Асташонак.

Працоўныя нашай рэспублікі рыхтуюцца ўрачыста адзначыць 80-годдзе з дня нараджэння выдатнага беларускага паэта Якуба Коласа. У культасветустановах праводзяцца вечары, прысвечаныя творчасці песняра, афармляюцца кніжныя выстаўкі, праводзяцца калектыўныя чытанні твораў паэта.

Беларускі народ свята шануе памяць Якуба Коласа. У Мінску адна з лепшых плошчаў носіць імя Якуба Коласа. Сёння яна ў асеннім убранстве. Хутка тут будуць зроблены новыя дэкаратыўныя насаджэнні.

На нашым здымку — плошча імя Якуба Коласа.

Фота Ул. КРУКА.

КРЫНІЦА НАТХНЕННЯ — СУЧАСНАСЦЬ

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.)

станаўлення, многа ў нас пачаткоўцаў, якія настойліва шукаюць свайго голасу. Я не маю магчымасці пералічыць усіх. Хачу назваць тых, хто ўжо пэўна вызначыўся, тых, чые вершы ўсё часцей і часцей з'яўляюцца на старонках нашага друку. Чытачам добра вядомы імёны Рыгора Барадуліна, Еўдакіі Лось, Генадзія Бураўкіна, Алеся Наўроцкага, Дануты Бічэль, Ігара Шклярэўскага, Вадзіма Зыблева, Ул. Паўлава, Генадзя Кляўко і інш. Усё больш вызначаюцца вершы Веры Вярбы, Міхася Казакова, Ізы Азерскай, Яўгена Вераб'я, Міколы Маляўкі, Аўгінні Кавалюк, Анатоля Сербантовіча, Хведара Чэрні, Уладзіміра Фаміна, Івана Леткі, Міколы Купрэева, Анатоля Канапелькі, Рыгора Семашкевіча, Івана Ралько, Міколы Кусянкова, Анатоля Грачанікава, Васіля Макарэвіча, Рамана Тармолы і іншых.

Спынюся на творчасці некаторых паэтаў. Рыгор Барадулін вядомы ўжо не толькі ў нас, але і ўсесаюзнаму чытачу. Ён выдаў зборнікі вершаў «Маладзік над стэпам», «Рунець, красаваць, наліваціца» і на рускай мове — «Цалінаград». Барадулін належыць да таго пакалення нашай моладзі, чыё маленства было ваенным, партызанскім, чыё пяро сягоння ўжо нясе «галоўную службу» ў нашым грамадстве. Вершы Барадуліна пераважна аўтабіяграфічныя. Ён піша пра тое, што сам бачыў і перажыў, і гэтая акалічнасць у спалучэнні з паэтычнымі здольнасцямі надае вершам Барадуліна шмат непасрэднасці, тэмпераменту і маляўнічасці. Ён піша пра сваё партызанскае маленства, пра вучобу, жыццё і працу моладзі на цаліне і новабудоўлях рэспублікі, а таксама пра негатыўныя з'явы ва ўзаемаадносінах людзей. Творчасць Барадуліна ў пэўнай ступені ахоплівае, абагульняе настроі і думкі нашай працавітай моладзі.

Вершы Барадуліна па тэматыцы і вобразнаму ладу ў поўным сэнсе сучасныя, дзейсныя. Яны выразна вызначаюцца свежасцю фарбаў і адметнасцю паэтычнага тэмпераменту. Вершы Барадуліна насычаны метафарамі. Часамі нават здаецца, што іх занадта густа, і калі яны прыпадаюць амаль на кожны радок, то, бывае, не ведаеш на каторым спыніцца. Кажуць, што маслам кашы не сапсуеш. Як на чый густ. А сама лепш — у меру. Ёсць часамі ў паэта і некрытычнае ўспрыманне мастацкіх здабыткаў мінулага. Вось некалькі прыкладаў. У вершы «Набгом» Барадулін піша: «Зямля ляжыць нядоенай каровай». Цяжка ўявіць такое. Ды і каму невядома, што гэта ад старога імажынізму? Ёсць і перапевы: «у поўным вядры ільдзінкі і сонца». Але гэта дробязі ў пошуках новага. А новае Барадулін знаходзіць, і ў гэтым яго заслуга.

Генадзь Бураўкін выдаў зборнік вершаў «Майская просінь». Другі яго зборнік рыхтуецца да друку. Вершы Бураўкіна па тэматыцы, настроях і думках часам нагадваюць вершы Барадуліна. Гэта тлумачыцца падабенствам біяграфій маладых паэтаў. У Бураўкіна таксама было партызанскае маленства, затым вучоба ў вну. Яго таксама хваляваў працоўны гераізм цалінінікаў, ён таксама бываў сярод моладзі на новабудоўлях рэспублікі. Вершы Бураўкіна вызначаюцца добрай публіцыстычнасцю і цёплым лірызмам. Яны вельмі блізкія сённяшняй камсамольскай моладзі. Адчуваецца вучоба ў Маякоўскага, часамі занадта відавочная, творча не засвоеная. Вось прыклад: «Я іду — дваццацігадовы. І дзяўчаты глядзяць на мяне», а ў Маякоўскага: «Я иду красивый, двадцатидвухлетний». Ёсць і няўдалыя эпітэты: «Цеплынёю **дваццацігрaдуснай** збагрэла мяне вясна». Тэрмін «дваццацігрaдуснай» ніяк не пасуецца з вясной.

Але гэта, як кажуць, выдаткі вытворчасці, а наогул пошукі паэта плённыя, мэтанакіраваныя.

Нядаўна выйшла кніжка вершаў паэта Алеся Наўроцкага, паэта цікавага, арыгінальнага, які ўвесь у пошуках. «Неба ўсміхаецца маланкамі» — назва зборніка, і ўвесь зборнік — смелыя пошукі аўтара. Паэт жыве нашым часам, у вершах яго многа роздуму над лёсам зямлі і чалавецтва. Па-сапраўднаму хвалюе яго верш «Размова з Уладзімірам Ільічом». Паэт выказвае думку, якую носіць у сэрцы кожны савецкі чалавек:

Ад той сцюдзёнай зімы
не адна мінула зіма,
Гады
за гадамі
ідуць.
Нельга ніяк прымірыцца,
Што Вас няма:
У дзевяноста ж гадоў
людзі яшчэ жывуць.

У вершы гучыць глыбокі роздум аб тым, як перамагаюць людзі, узброеныя вялікімі ленінскімі ідэямі.

У Алеся Наўроцкага многа знаходак. Колькі ўжо даводзілася чытаць вершаў пра «рукі» паэтаў вядомых і малавядомых, вершаў удалых і няўдалых, а вось Наўроцкі знайшоў такое, што хвалюе і дзівіць сваёй свежасцю і глыбінёй думкі:

Рукі мазалямі пакрыты век
цэлы.
Мазалёў тых хапіла б, каб усіх
гультаёў надзяліць.
Варта абхапіць далонямі кацёл
вады зледзянелай —
І кацёл вады закіпіць.

Або вось як цікава піша Алесь Наўроцкі пра касманаўта:

Чалавек з космасу
Апусціўся
На тры мільярды
Угору
Паднятых
Рук.

Але ёсць у паэта і няўдачы, а часам і проста безгустоўшчына.

Мы ідзём.
Мы нясём усмешкі.
Патрэсканыя ад спякоты,
У кроплях поту.
Мы іх мылім, мылім
У вадзе Волга-Дона
Мылам.

Як можна мыліць усмешкі, можа, толькі аўтару вядома.

Вунь каровы ідуць з пашы.
Можа сёння
твая рука
Выдаіць смяротную
кропляю
Малака.

Алесь Наўроцкі, медык па адукацыі, відаць, добра ведае, што смерць і малако — супрацьлеглае.

Ты згарэла.
Ты ад болю
адкусвала
зубамі
Агнём
палыхаючыя
пальцы рукі.

Надумана, вычурна!

Ну, а наступныя радкі «Элегіі» проста дзівяць, як мог іх напісаць паэт, які ведае цану вобраза, паэтычнага слова:

Я страшэнна мух не люблю.
Перад тым, як легчы спаць, іх
лаўлю
І запіхаю ў нос: усё роўна яны
туды залазяць,
Дык я рашыў іх сам запіхваць.

Вось ужо сапраўды вынаходка — і паперы для знішчэння мух шукаць не трэба.

Можна было б прывесці і яшчэ некаторыя недахопы. Але трэба сказаць праўду: добрае ў кніжцы значна пераважае. А паэт абяцае зрабіць яшчэ больш. І хочацца ад душы пажадаць яму поспехаў.

Выйшла з друку першая кніжка маладой паэтэсы Дануты Бічэль. Радасна, што гэтай невялікай кніжкай яна добра заявіла аб сабе як аб паэце з вялікім роздумам, шчырым сэрцам. Яна заявіла як прадстаўнік свайго пакалення аб тым, што яе сёння хвалюе. І ў адрозненне ад многіх, якія пачыналі сваю творчасць пераважна ў замілаванні цішынёй ды чарамі кахання, яна цвёрда вызначае сваё месца ў «рабочым страі»

Ціхутка зорку з далёкага неба
Нёман на хвалях калыша.
А мне гэтай цішы
Сёння не трэба...
Даволі мне гэтай цішы!
Даволі крочыць
Зоркай па ночы,
Месяцу пасміхацца.
Хачу абмыцца
Пад гул навальніцы
Потам гарачай працы...

Вось як маладая паэтэса разумее сёння сваю працу ў грамадстве. І яна разумее, што для таго, каб стварыць патрэбнае народу, трэба ўсім сэрцам любіць слова, роднае слова, якое з'яўляецца асноваю паэтычнай працы.

У гэтым годзе выйшаў першы зборнік маладога рускага паэта Ігара Шклярэўскага. Вершы Шклярэўскага яркія па вобразнаму ладу і інтанацыях. Паэта вабіць рамантыка дарог і стваральнай працы. Яго хвалююць пачуцці дружбы і кахання. Ён поўны баявога запалу, каб змагацца з праявамі мяшчанства ў нашым жыцці. Трэба, аднак, сказаць, што Шклярэўскі часам вельмі захапляецца фармальнымі асаблівасці верша, празмерна нанізвае вобразы, заглыбляючы думку твора так, што яна не заўсёды даходзіць да чытача. У вершах Шклярэўскага сустракаюцца і алагічныя вобразныя спалучэнні.

Сярод маладых драматургаў хочацца вылучыць п'есу Івана Козела «Над хвалямі Серабранкі». «Папараць - кветка» — першая п'еса Козела — з вялікім поспехам ідзе ў Тэатры юнага гледача і была паказана акрамя Беларусі і ў Маскве і ў іншых гарадах Савецкага Саюза.

Другая п'еса — заўсёды вялікае выпрабаванне для маладога пісьменніка. Першая, зазвычай, з'яўляецца вынікам парыву, натхнення і вычэрпвае вялікую частку з таго, што было перажыта пісьменнікам. Другая патрабуе большага майстэрства, сталасці думкі, паглыбленасці.

Трэба сказаць, што І. Козел не ашукаў спадзяванняў прыхільнікаў яго таленту. Ён стварыў псіхалагічную драму на вельмі важную тэму. П'еса «Над хвалямі Серабранкі» прысвечана барацьбе з рэшткамі дробнаўласніцкай псіхалогіі. Падзеі разгортваюцца ў сям'і калгаснага бухгалтара. Яго маці — Ярына Жыгоцкая — гэта класічнае ўвасабленне ўласніцкай прагавітасці, своеасаблівы Габсек нашага часу. Гэтыя рэчы яна прышчапіла і свайму адзінаму сыну — Хведару, які сам не вылазіць з ярма ўласніцтва (цяжка працуе і цягне ў хату ўсё, што можна), прымушае надрывацца на працы сваю жонку — настаўніцу Ядзю.

Супрацьлеглыя рысы характэрны для калгасніцы Жэні, калгасніка Язэпа Шыдлоўскага і іншых, якія цягнуцца да культуры, да святла. У п'есе востры канфлікт. Усе сітуацыі выключна жыццёвыя, вельмі характэрныя для сучаснага жыцця вёскі. Гэта тлумачыцца тым, што аўтар сам жыве сярод герояў, добра ведае іх думы і настроі.

П'еса напісана багатай, вобразнай беларускай мовай.

Павялічыўся колькасна атрад маладых крытыкаў і літаратуразнаўцаў. Сярод іх найбольш актыўныя — Д. Бугаёў, А. Клышко, В. Каваленка, Ю. Канэ, А. Яскевіч, С. Гусак і інш.

Што характэрна ў іх працы? Яны імкнуцца сказаць сваё слова, стварыць крытычныя і літаратуразнаўчыя працы, праўдзіва асвятляючы літаратурны працэс, пазбавіць гістарычныя даследаванні літаратуры ад вульгарнага сацыялагізму, даць аб'ектыўную ацэнку сапраўднага літаратурнага руху на Беларусі пасля Вялікай Кастрычніцкай рэвалюцыі. І трэба сказаць, што імі многае зроблена ў гэтай справе. Тыя прыкрыя скажэнні, якія стварыліся ў свой час, выпраўлены. Узрасло і майстэрства, — многія крытычныя і літаратуразнаўчыя працы чытаюцца цікава.

Але, відаць, у выніку таго, што маладым літаратуразнаўцам даводзіцца працаваць выключна на кніжным матэрыяле, трапляюцца ў іх выказваннях і няправільныя погляды на развіццё літаратурнага працэсу. Я хачу нагадаць спробы абяліць літаратурна-мастацкае згуртаванне «Узвышша», неразуменне шкоднасці так званай тэатральнай дыскусіі ў Беларусі, спробы нейкім чынам апраўдаць «Ліст трох».

Партыйная арганізацыя і праўленне Саюза пісьменнікаў павінны аддаць больш увагі ідэйна-мастацкаму выхаванню маладых крытыкаў і літаратуразнаўцаў.

Што хацелася б сказаць у заключэнне? Да нас, у літаратуру прыйшло сапраўднае папаўненне — вялікі атрад здольных, маладых літаратараў. Прыйшлі людзі з ведамі, добра падрыхтаваныя, узброеныя літаратурнай тэхнікай. Ім хочацца сказаць сваё шчырае і новае слова. І гэта натуральна. Народ жадае, каб маладыя паэты і пісьменнікі сталі яго актыўнымі памочнікамі, каб яны сваім мастацкім словам памагалі камуністычнаму будаўніцтву.

Выйшлі з друку

У Дзяржаўным выдавецтве Беларусі выйшлі з друку і паступілі ў продаж наступныя кнігі мастацкай, дзіцячай і музычнай літаратуры:

Слова пра сябра. Успаміны аб Эдуарду Самуйлёнку пісьменнікаў і дзеячоў мастацтва. Мастак Г. Клікушын. Тыраж 2.500 экз., стар. 120. Цана 18 кап.

А. Твардоўскі. За даллю — даль. Паэма. Пераклад з рускай мовы Антона Бялевіча. Пад рэдакцыяй Аркадзя Куляшова. Мастак Б. Забораў. Тыраж 3 тысячы экз., стар. 124. Цана 42 кап.

Мікола Гарулёў. Сябры-прыяцелі. Аповесць. На рускай мове. Для старэйшага ўзросту. Мастак П. Астроўскі. Тыраж 100 тыс. экз., стар. 208. Цана 38 кап.

Тарэнь Масэнка. Казка нашага лесу. Для дашкольнага ўзросту. Мастак М. Бельскі. Аўтарызаваны пераклад з украінскай мовы Хв. Жычкі. Тыраж 32 тысячы экз., стар. 24. Цана 21 кап.

Віктар Шымук. Мы вясне дапамагалі. Вершы. Для малодшага ўзросту. Мастак Л. Дубар. Тыраж 8 тысяч экз., стар. 28. Цана 10 кап.

Віталій Костылеў. Таніны падарункі. Вершы. На рускай мове. Для дашкольнага ўзросту. Тыраж 58 тысяч экз., стар. 32. Цана 10 кап.

Я. Цікоцкі. Агні гараць. Для сярэдняга голасу з ф-на. Словы Т. Шаўчэнкі. Пераклад П. Броўкі. Тыраж 800 экз., стар. 4. Цана 6 кап.

Р. Бутвілоўскі. Мінская вячэрняя. Для саліста і хору з ф-на. Словы А. Дзеружынскага. Тыраж 3 тыс. экз., стар. 6. Цана 2 кап.

КНІЗЕ — ШЫРОКУЮ ДАРОГУ ДА ПАКУПНІКА

Каля трох год працуе ў Мінску магазін навукова-тэхнічнай кнігі. Гэта першая ў рэспубліцы спецыялізаваная кнігарня. Магазін прасторны, светлы, у ім усё для пакупніка: адкрыты доступ да кніжных паліц, картатэкі наяўнай літаратуры, тэматычныя планы выдавецтваў, вітрыны навінак. Пакупнік можа заказаць любую новую кнігу.

Нашы першыя крокі і клопаты былі ў тым, каб стварыць пастаянны актыў пакупнікоў. Зрабіць гэта нам удалося даволі хутка. Да нас цяпер штодзень заходзяць вучоныя і наватары вытворчасці, інжынеры і студэнты. Сёння кожны аддзел мае свой актыў, сваіх добраахвотных памочнікаў і дарадцаў.

Гэта навяло на думку стварыць пры магазіне савет садзеяння (іншыя яго называюць саветам сяброў кнігі). У савет увайшлі вучоныя рэспублікі, інжынерна-тэхнічныя работнікі, наватары вытворчасці. Узначальвае савет садзеяння па прапагандзе і распаўсюджванню навукова-тэхнічнай кнігі прафесар М. Чалісаў, яго намеснік прафесар Л. Гейлер. Членамі савета з'яўляюцца кандыдаты навук А. Леанкоў, В. Мурас, В. Фейгін, Д. Шапіра, інжынер І. Ільяшоў і многія іншыя. Яны актыўна прапагандуюць кнігу і там, дзе працуюць, і ў магазіне. Часта, зайшоўшы ў кнігарню, падоўгу гутараць з пакупнікамі ля кніжных паліц, памагаюць ім выбраць патрэбную літаратуру. Іх кваліфікаваным парадам шчыра ўдзячны шматлікія аматары навукова-тэхнічнай кнігі.

Савет садзеяння стаў нашым надзейным памочнікам. Па яго ініцыятыве сістэматычна праводзім дні кнігі непасрэдна на прадпрыемствах і ў клубах сталіцы. Першае такое масавае мерапрыемства было прысвечана тэме: «Усе нашы сілы — на барацьбу за выкананне велічнай праграмы пабудовы камунізма». Гэта быў Дзень кнігі па архітэктуры, будаўніцтву і будаўнічых матэрыялах. Пакупнікі сустрэліся з прафесарам М. Макарачкіным, дырэктарам Інстытута архітэктуры і будаўніцтва Акадэміі навук БССР С. Атаевым, прадстаўнікамі Дзяржбудвыдавецтва, выдавецтва «Знание», Дзяржаўнага выдавецтва БССР і выдавецтва Міністэрства вышэйшай, сярэдняй спецыяльнай і прафесіянальнай адукацыі. Рыхтаваць і праводзіць гэтае першае свята кнігі памаглі нам намеснік старшыні Дзяржбуда БССР Б. Марагоўскі, начальнік аддзела Міністэрства будаўніцтва Н. Вяржбіцкі і многія іншыя. Мы шчыра ўдзячны ўсім гэтым таварышам за іх бескарыслівую дапамогу.

Другім нашым значным масавым мерапрыемствам быў тэматычны вечар «Кніга — сябра вынаходніка і рацыяналізатара». Прапанову гэтую нам падаў вучань токара завода «Ударнік» В. Жураўлёў. Савет сяброў кнігі магазіна падтрымаў яе. І вось у Палацы культуры прафсаюзаў адбыўся вялікі вечар тэхнічнай кнігі. Выступалі вядомыя дзеячы навукі і тэхнікі Беларусі. У гэты вечар тэхнічная кніга мела асаблівы поспех, яе ахвотна набывалі рацыяналізатары і вынаходнікі беларускай сталіцы. Работнікі апарату Рэспубліканскага таварыства вынаходнікаў і рацыяналізатараў і Інстытута навукова-тэхнічнай інфармацыі былі нашымі першымі памочнікамі.

А яшчэ мы правялі Дзень кнігі машынабудаўніка на аўтазаводзе і кніжны кірмаш на падшыпнікавым заводзе.

Ва ўсіх гэтых мерапрыемствах актыўны ўдзел прымала грамадскасць. Ля столікаў з кнігамі стаялі рабочыя, інжынеры, тэхнікі, а таксама аўтары кніг — дзеячы навукі і тэхнікі.

Растуць рады грамадскіх прапагандыстаў кнігі. На радзе прадпрыемстваў створаны інстытуты грамадскіх інфарматараў. Сюды ўвайшлі галоўным чынам інжынеры, самі вялікія аматары кніг. Яны сочаць за паяўленнем навінак літаратуры, а потым расказваюць пра іх рабочым і спецыялістам. На прадпрыемствах, дзе ёсць радыёвузлы, яны праводзяць кароткія гутаркі аб навінках тэхнічнай літаратуры.

Нядаўна савет садзеяння магазіна распрацаваў новыя меры па распаўсюджванню кнігі. Будзе праведзены Дзень кнігі студэнта ў магазіне і кніжныя кірмашы ў навучальных установах.

З любоўю ставяцца да прапаганды кнігі студэнтка політэхнічнага інстытута В. Бандарэнка, урач 1-й клінічнай бальніцы Г. Цярнова, бібліятэкар Інстытута навукова-тэхнічнай інфармацыі Т. Важнік. Актыўна прапагандуюць кнігу камсамольская арганізацыя Гідраметслужбы, фабрыкі імя Калініна, політэхнічнага інстытута, падшыпнікавага і аўтамабільнага заводаў.

Вялікае значэнне ў нашай рабоце мае рэклама. За апошні час часцей пачалі з'яўляцца паведамленні ў друку, па радыё і тэлебачанню пра новыя кнігі. Аднак усяго гэтага недастаткова. Больш гнуткасці і аператыўнасці павінны праявіць аддзел па арганізацыі гандлю і рэкламы і аддзел фарміравання кніжных фондаў Упраўлення кніжнага гандлю Міністэрства культуры БССР і таваразнаўчая група Мінскага аблкнігагандлю. Іх найпершы абавязак — займацца стварэннем дзейснай і прыгожай рэкламы.

У кніжнікаў набліжаецца «пасяўная» — афармленне заказаў на літаратуру па тэматычных планах на 1963 год. Для нас гэта найбольш адказны перыяд работы. Ад таго, наколькі ўдумліва і правільна будуць вызначаны заказы на новую літаратуру, залежыць усебаковае задавальненне попыту пакупнікоў. Між тым, практыка, што існуе ў Мінску па апрацоўцы заказаў, празмерна бюракратычная. Вядома, што ў гэты час нам трэба ўважліва вывучыць дзесяткі тысяч назваў кніг, пазнаёміцца з многімі анатацыямі, якія, на жаль, не даюць ніякага ўяўлення аб кнізе.

Прывяду некалькі прыкладаў. Вось што пісала выдавецтва Акадэміі навук БССР пра кніжку «Працы Інстытута эканомікі. Том III»: «У зборніку асвятляюцца актуальныя пытанні эканомікі розных галін народнай гаспадаркі Беларусі. Разлічана на эканамістаў, планавікоў, навуковых работнікаў, выкладчыкаў і студэнтаў вну». Цяпер паспрабуй здагадацца, што гэта за актуальныя пытанні эканомікі, якой катэгорыі чытачоў спатрэбяцца працы інстытута. Калі анатацыя не дае адказу на гэтыя пытанні, цяжка афарміць і заказ на кнігу.

Перада мною другая анатацыя Выдавецтва сельскагаспадарчай літаратуры БССР. Прапануецца кніга Ф. Майсеенкі і В. Зярнова «Аб'ёмныя і сартыментныя табліцы для сасны пасля падсочкі». У анатацыі напісана: «Брашура з'яўляецца практычным дапаможнікам для спецыялістаў лясной гаспадаркі і лясной прамысловасці. У брашуры дадзены разліковыя табліцы з неабходнай расшыфроўкай і методыкай карыстання імі». Зноў ламі галаву прадавец і гадай, колькі ж такой кнігі спатрэбіцца нашаму пакупніку.

Каб удумліва афарміць заказ на новую літаратуру, магазінам трэба параіцца з актывам пакупнікоў, толькі тады можна правільна вызначыць заказ на тую ці іншую кнігу. Тым не менш, магазіны для гэтай важнай справы маюць толькі адзін месяц. Пасля цэлы месяц заказы падагульняюць у аблкнігагандлі. Але ў нас яшчэ ёсць таваразнаўчая група на рэспубліканскай базе Упраўлення кніжнага гандлю. І там на падагульненне таксама патрабуецца час. Мне здаецца, што адну інстанцыю, якая падсумоўвае заказы, можна для карысці справы скараціць. Лепш павялічыць тэрмін на збор і апрацоўку заказаў магазінам да 45—50 дзён.

Хвалюе нас і яшчэ адно пытанне. Цэнтральныя і мясцовыя выдавецтвы сёлета недадалі кніжнаму гандлю вялікую колькасць літаратуры. Толькі Дзяржаўнае выдавецтва БССР за першае паўгоддзе недадало кнігагандлю літаратуры на 316 тысяч рублёў. Трэба прыняць неадкладныя меры, каб паскорыць выданне кніг, якіх з нецярплівасцю чакае пакупнік.

Кожны магазін павінен выконваць планы продажу насельніцтву літаратуры. Але рабіць гэта цяжка, таму што новых кніг паступае вельмі мала. Можна было б і ў нас у рэспубліцы знайсці сякія-такія рэзервы. Даўно варта было б некаторыя рэшткі літаратуры з сістэмы Белкаапсаюза перадаць Упраўленню кнігагандлю. Але, на жаль, да гэтага часу два ведамствы — Упраўленне кніжнага гандлю Міністэрства культуры БССР і аддзел кніжнага гандлю Белкаапсаюза не могуць дагаварыцца паміж сабою. У выніку атрымліваецца: у сельскай спажывецкай кааперацыі ляжыць частка літаратуры, якую даўно можна было б рэалізаваць праз нашы магазіны.

Нам трэба адкрыць шырокую дарогу кнізе да пакупніка.

Л. САРОЧКІН,
дырэктар магазіна навукова-тэхнічнай кнігі.

☆

Добрыя вырабы са шкла робяць майстры Барысаўскага шклозавода імя Дзяржынскага. Мастацкая прадукцыя іх вядома далёка за межамі рэспублікі. Ганарыцца маркай свайго прадпрыемства і камсамолка Валя Шатоха. З натхненнем распісвае яна дэкаратыўныя вазы.

Фота **Л. Гігевіча.**

☆

ВЫСОКАЕ ПРЫЗВАННЕ, ВЯЛІКАЯ АДКАЗНАСЦЬ

Адкрыты сход партарганізацыі Саюза пісьменнікаў Беларусі, на якім абмяркоўваўся даклад П. У. Броўкі «Задачы беларускай літаратуры па камуністычнаму выхаванню моладзі», выліўся ў прынцыповую шчырую гаворку. Аб вялікім значэнні літаратуры ў справе выхавання савецкай моладзі, аб павышэнні ідэйна-мастацкай якасці твораў, аб адказнасці пісьменніка, у прыватнасці, маладога, перад народам, аб яго месцы ў жыцці, аб яго праве на творчыя пошукі, — іменна аб гэтым перш за ўсё ішла размова на сходзе.

Калі паспрабаваць суміраваць і падагуліць усё тое, што было сказана там, то пераконваешся: гутарка ішла аб самым важным, самым галоўным — аб той, яшчэ не напісанай кнізе, пра якую гаварыў у адным з сваіх выступленняў напярэдадні XXII з'езда КПСС паэт С. Шчыпачоў. «Калі б хто-небудзь, — сказаў ён, — напісаў зараз кнігу аб героі нашага часу, аб будаўніку камунізма з усімі лепшымі рысамі перадавога чалавека-працаўніка, практыка і летуценніка, непрымірымага барацьбіта з коснасцю і скнарасцю, з якога б людзі бралі прыклад, якога палюбілі б гэтак жа, як мы палюбілі Чапаева і Цёркіна — чытач адплаціў бы гэтаму пісьменніку глыбокай удзячнасцю, і такі твор быў бы сучасным у дакладным сэнсе гэтага слова».

Гэтая думка, думка аб тым, што стварэнне яркага паўнакроўнага вобраза сучасніка з'яўляецца першачарговай задачай савецкага літаратара, прагучала і ў радзе выступленняў на сходзе. «Трэба ўмець, — падкрэсліў І. Шамякін, — знайсці новага героя, а не спісваць яго з герояў Горкага, Шолахава, Якуба Коласа, Кузьмы Чорнага. Як не паўтараецца час, так не паўтараюцца людзі».

Але герой нашага часу сам не прыйдзе да пісьменніка і не пастукаецца да яго ў дзверы з просьбай: «Дазвольце». Пісьменнік павінен сам ісці насустрач яму, распазнаваць яго ў гушчы жыцця, у нашай «бучы, баявой і кіпучай», уважліва прыглядацца да істотных з'яў і працэсаў сучаснасці. Аб гэтым гаварылі ў сваіх выступленнях і А. Русецкі, і І. Шамякін, і В. Каваленка, і І. Грамовіч і інш. Па вобразнаму выказванню І. Шамякіна, сапраўдныя мастацкія знаходкі, тыповыя канфлікты і калізіі не ляжаць на паверхні. Яны не развешаны, як касцюмы ва універмагу — прыходзь і выбірай сабе па колеру, форме і памеру. Не, каб знайсці сапраўдныя канфлікты ў тым ці іншым асяроддзі нашага грамадства, пісьменнік павінен залезці ў самыя глыбіні жыцця, пазнаць сутнасць яго. І. Шамякін лічыць, што слабым месцам некаторых апавяданняў маладых і з'яўляецца перш за ўсё слізганне па паверхні жыцця, фатаграфічны паказ яго. Прыблізна такога ж паходжання, на думку прамоўцы, асноўны недахоп рамана Караткевіча «Нельга забыць» — яго камернасць. Герой рамана зачынены ва ўласным пакоі і выходзіць з яго толькі для агляду музеяў старажытнасці. Унутраны свет героя таксама замкнуты адным каханнем.

Востра ставілася на сходзе пытанне аб пісьменніцкім майстэрстве, аб абавязку пісьменніка быць заўсёды ў творчых пошуках, пісаць на сучасным узроўні. І гэта зразумела, бо, як правільна зазначыў малады крытык А. Яскевіч, многія нашы літаратурныя беды тлумачацца «традыцыйнай формай», коснасцю, нежаданнем шукаць новыя выяўленчыя сродкі. У сувязі з гэтым закранался так званая праблема «маладых» і «старых», праблема не новая і, як правільна заўважыў А. Адамовіч, не столькі праблема ўзросту, колькі маладосці сумлення і таленту. На ёй, у прыватнасці, спыняліся К. Крапіва, А. Асіпенка, Р. Барадулін.

Трэба сказаць, што большасць выступаўшых пагадзілася на тым, што дзяліць пісьменнікаў па «узроставаму цэнзу» — нікому непатрэбная, бясплённая справа. Радыкальны спосаб рашэння гэтага пытання, зазначае жартаўліва Кандрат Крапіва, знайшоў адзін старажытны народ. Калі бацька рабіўся старым, яго саджалі на высокае тонкае дрэва і трэслі гэтае дрэва. Калі ён утрымаецца на ім — значыць жыццяздольны, калі зваліцца — значыць, не. Я думаю, што такі спосаб нядрэнна было б ужыць нам у літаратуры, прычым на дрэва садзіць не толькі «старых», але і «маладых».

І яшчэ адна дэталь, характэрная для адкрытага партыйнага сходу. Многія прамоўцы, у прыватнасці, А. Адамовіч, Р. Бярозкін, В. Каваленка, П. Васілеўскі, Б. Сачанка, гаварылі аб асобе пісьменніка, аб яго прынцыповасці, яго маральным і грамадзянскім вобліку. Справядліва гаварылася аб неабходнасці таварыскага тону ў крытыцы.

На сходзе прысутнічаў і выступіў з цікавай прамовай сакратар ЦК КПБ В. Ф. Шаура.

Па абмеркаванаму пытанню сход прыняў пастанову, у якой заклікае пісьменнікаў актыўней умешвацца ў жыццё, смялей узнімаць новыя, сапраўды сучасныя тэмы, пісаць творы, якія б выхоўвалі працоўных у духу камуністычнай маралі, мабілізоўвалі іх энергію на будаўніцтва светлага заўтра — камунізма.

Цікавыя гастролі

Паволжа — Паўночны Каўказ — Крым — такі маршрут апошняй гастрольнай паездкі Дзяржаўнага ансамбля танца Беларускай ССР.

Нашых артыстаў усюды цёпла сустракалі. Камышынскія тэкстыльшчыкі падаравалі ім альбом з узорамі тканін, саратаўцы — памятную вазу, куйбышаўцы паднеслі адрас.

Каля 60 канцэртаў далі беларускія майстры мастацтва, абслужылі звыш 40 тысяч гледачоў. У паездцы калектыў жыў напружаным творчым жыццём. Рыхтуецца новая праграма, і значная частка рэпетыцый была прысвечана гэтаму. Чэхаславацкі балетмайстар М. Нямцова паставіла два чэшскія танцы, у пастаноўцы мастацкага кіраўніка А. Апанасенкі пойдуць «Партызанская сюіта» і два беларускія танцы.

У пачатку кастрычніка ансамбль выязджае ў гастрольную паездку ў Ленінград, Прыбалтыйскія рэспублікі і Калінінградскую вобласць. У студзені — лютым нашы гледачы пазнаёмяцца з новай праграмай беларускіх майстроў танца.

Д. КАРАЛЁЎ.

УМЕЛЬЦЫ СУСТРЭЛІСЯ НА СЕМІНАРЫ

Больш 25 самадзейных мастакоў і народных умельцаў Гомельшчыны прынялі ўдзел у цікавым семінары, які правёў Гомельскі абласны Дом народнай творчасці. Людзі розных спецыяльнасцей, якія ў вольны ад асноўнай работы час займаюцца мастацтвам, з'ехаліся сюды з усіх куткоў вобласці, каб паказаць свае поспехі ў творчасці, выслухаць заўвагі, атрымаць кансультацыі спецыялістаў. На семінары ішла гаворка пра тое, як рыхтуюцца самадзейныя мастакі і народныя умельцы да [illegible] Дэкады самадзейнага мастацтва Беларусі.

Многа новых закончаных работ у дрэве паказаў старэйшы разьбяр М. Івінскі. [illegible] «Дняпроўскі рыбак», [illegible] мініяцюры, выкананыя ў народным духу. [illegible]

Абмяншы [illegible] работы Д. Сталярова — «У вышыні над Радзімай» [illegible] З. Нікалаевай, пейзажныя эцюды Б. Скібунова, Н. Ефіменка, [illegible] Я. Гольдмана.

На семінары ўдзельнікі абмяркоўвалі творчыя пытанні [illegible] у Гомельскім парку [illegible] праслухалі тэарэтычныя лекцыі па выяўленчаму і дэкаратыўна-прыкладному мастацтву. У Палацы піянераў, дзе арганізавана выстаўка дзіцячых работ, адбылося абмеркаванне творчасці дзяцей. Асабліва парадаваў усіх аддзел дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва выстаўкі, прысвечаны 40-годдзю юбілею піянерыі. Гуртком мастацкай вышыўкі і рукадзелля кіруе вопытная вышывальшчыца Н. Грузэдава.

Наведалі ўдзельнікі семінара і Гомельскі гісторыка-краязнаўчы музей, пазнаёміліся з яго экспазіцыяй і фондамі. Дарэчы, на вялікі жаль, у музеі чамусьці няма аддзела народнай творчасці Гомельшчыны. А такі аддзел вельмі патрэбны, у ім маглі б быць шырока прадстаўлены творы народных талентаў мінулага і сучаснасці, ён прапагандаваў бы багацце і прыгажосць народнай творчасці.

І яшчэ адну заўвагу хацелася б выказаць адносна арганізацыі самога семінара. [illegible]

У заключэнне хацелася б сказаць, што такія семінары трэба праводзіць часцей, бо канкрэтная творчая дапамога народным умельцам і самадзейным мастакам — важная справа ў развіцці культуры рэспублікі.

М. ТАРАСІКАЎ,
мастак, старшы метадыст рэспубліканскага Дома народнай творчасці.

ЭСКІЗЫ ДА ПАРТРЭТА

І. ЛАКШТАНАЎ

...Ноч. Цьмяна свеціць месяц. За дрэвамі, за густымі кустамі саду ледзь відна мудрагелістая агародка. Такая ноч, такі сад толькі для закаханых. Здаецца, так яно і ёсць: чуюцца два ўсхваляваныя галасы — мужчынскі і жаночы. Жаночы зрэдку празвініць, як званочак, і сціхне. А мужчынскі гучыць тэмпераментна і ўсчыра. Так, гэта прызнанне ў каханні!

Не трэба падслухоўваць чужыя прызнанні. А я слухаю, старанна не прапускаю ніводнага слова. Слухаю і мне не сорамна: я маю права. Я павінен слухаць усе гэтыя [illegible] словы. Я — гледач, я ў тэатры, і на сцэне ідзе арбузаўская «Дванаццатая гадзіна».

Безянчук прызнаецца Кацярыне. [illegible]

Такім іграе Безянчука Расціслаў Янкоўскі ў спектаклі Рускага драматычнага тэатра БССР імя Горкага. Іграе амаль бездакорна. Дык, бадай, і гэтае «амаль» — толькі даніна [illegible]

Я ведаю творчасць Янкоўскага [illegible] не адразу. У гэтым сезоне Безянчук — этапная роля Янкоўскага. У ёй усе якасці ранейшых работ акцёра нібы падсумоўваліся. Безянчук стаў роллю не толькі вялікай шчырасці, што не было новым для Янкоўскага, але і вобразам выключнага майстэрства. А гэтага, нягледзячы на поспехі артыста і любоў да яго гледачоў, у першых выступленнях на сцэне яму іншы раз не хапала.

Упершыню я ўбачыў Янкоўскага не на сцэне, а на вуліцы Вільнюса, дзе мы аднойчы ўлетку гастраліравалі. Высокі, ладны. Смуглы твар. Прамяністыя вочы. «Прыгожы,—падумаў я, кідаючы на яго раўнівы позірк старавата́га артыста. — Вельмі прыгожы»,—адзначыў я.

Апошняя фраза мае вялікі сэнс. Маладосць і прыгажосць, іх уздзеянне на гледача — вялікая спакуса для артыста. Падсвядома, а мо свядома артысты часта эксплуатуюць гэтыя свае якасці, часам насуперак логіцы п'есы і праўдзе вобраза. Родзі з «герояў-палюбоўнікаў» [illegible] акцёрскіх [illegible] чынам!

Янкоўскаму мне ў гэтых адносінах [illegible]. Праўда, пачаў ён у тэатры з ролі Пяцёркіна ў «Васе Жалязновай». Там не было якіх магчымасцей «упрыгожваць» сябе. Але акцёр плана маладога героя мог бы [illegible] супраць такой ролі, дык яшчэ для дэбюту ў новым горадзе!

Нічога падобнага не адбылося з Янкоўскім. Пяцёркіна ён сыграў з натхненнем, не зменшчы ніводнай з агідных рыс гэтага вобраза.

Як рэжысёр я ўпершыню сустрэўся з Янкоўскім у п'есе «Далёкая дарога» А. Арбузава. Ён быў прызначаны на ролю Максіма Самадзельнага.

Слова пра маладошага сябра

З вялікай цеплынёй і радасцю прыгадваю дні работы з маладым калектывам выканаўцаў, занятых у гэтым спектаклі. Мы рэпеціравалі з такім захапленнем, што прамежак паміж рэпетыцыямі ў 10—12 гадзін здаваўся нам непамерным перапынкам. Гэтае захапленне, гарачая зацікаўленасць працай [illegible] былі перш за ўсё ў Янкоўскага. [illegible] кожнае [illegible] спалучэнні [illegible] эмацыянальнасці, [illegible] імкненні да аналізу, з пераканананасцю [illegible] ролю [illegible] ўнутраныя хады, нічога не сыграеш.

Як многа яшчэ трацяць тыя акцёры, якія імкнуцца іграць ролю «ўвогуле», «нутром»! Яны перакананы (або хочуць пераканаць сябе і іншых), што цэнтр акцёрскай творчасці размешчаны недзе ў раёне грудзей, блізка ад страўніка. Адны прыкрываюць гэтым сваю ленасць, няўменне распрацаваць ролю. Другія, мабыць, шчыра вераць у даўно развеяную мачалаўскую легенду. Але і тое і другое прыводзіць да сцэнічнай прадукцыі трэцяга гатунку. А на цяперашнім узроўні тэатральнага мастацтва тым больш. Прычым — дыялектыка! — чым больш эмацыянальны акцёр, тым больш неабходны яму дакладны, прадуманы і апраўданы малюнак ролі. Бо калі, не пракапаўшы канала і не ўмацаваўшы яго сцены, пусціць у яго вялікую ваду, замест карыснай воднай дарогі можа атрымацца проста велізарная лужына.

Дык вось, Янкоўскаму з самага пачатку нішто падобнае не пагражае. Любоў да настойлівай акцёрскай працы ўласціва яму ў высокай ступені. Больш таго, іншы раз яго нават даводзілася спыняць: не ўсе кавалкі ролі можна вырашыць да канца рацыянальна,— дзесьці трэба толькі даверліва чакаць інтуітыўнага падказу.

І яшчэ былі ў мяне да выканаўцы рэжысёрска-педагагічныя прэтэнзіі; да яго захаплення празмерна «растлумачанай» ігрой, нібы ў глядзельнай зале сядзяць нейкія недарэкі. І я не трачу надзеі, што, здымаючы «плюсікі» (а іншы раз і «плюсішчы»), мы закладваем асновы будучага лаканізму — самай істотнай адзнакі майстэрства.

Я зусім не збіраюся лічыць сябе актыўным удзельнікам фарміравання акцёрскай індывідуальнасці Янкоўскага. Сустрэча са мною — гэта толькі эпізод для яго. Падмурак жа яго ўмення закладзены быў рэжысёрам Дзмітрыем Ляхавецкім, якога я яшчэ ў маладыя гады ведаў як чалавека, ўлюбёнага ў тэатр, з выразным сучасным светапоглядам. І цяпер, радуючыся майстэрству Янкоўскага, хочацца з павагай памянуць і яго першага настаўніка. З рэжысёрам Ляхавецкім зроблены былі Янкоўскім такія разнастайныя ролі, як Пётр у «Апошніх», Швандзя ў «Любові Яравой», Фердынанд у «Здрадзе і каханні», Макараў у п'есе «Пад залатым арлом». Па дыяпазону гэтых роляў відаць, што рэжысёр шукаў магчымасцей найбольш дакладнага выяўлення творчага аблічча артыста. Яму прызначаўся Фердынанд (наўрад ці варта Янкоўскаму яго іграць), а ў іншым выпадку — востра характэрны Швандзя (напэўна, гэта было цікава)... Ва ўсякім разе, ва ўсіх гэтых прызначэннях відаць асэнсаваны клопат пра фарміраванне і рост акцёра.

Аднак усё ж малады Янкоўскі прыйшоў у Рускі тэатр БССР хутчэй як «матэрыял», а не як умелец. Высокапрафесіянальная трупа, рэжысура тэатра і вялікае імкненне самога акцёра да ўдасканалення сваёй творчасці выклікалі той бурны рост, які радуе ўсіх, хто любіць тэатральнае мастацтва.

Рэпертуар тэатра складваўся надзвычай спрыяльна для артыста. За некалькі сезонаў ён сыграў Віктара ў «Іркуцкай гісторыі», Аляксея ў «Аптымістычнай трагедыі», Часоўнікава ў «Акіяне», памянёнага ўжо Безянчука, рад менш значных роляў, якія ўдасканальвалі яго прафесіянальнасць. І нарэшце, яго апошняя роля ў гэтым сезоне—Барыс з п'есы А. Маўзона «Пад адным небам». Шчыра скажам, матэрыял усіх пералічаных роляў цікавы. Але ж і з добрага матэрыялу іншы раз шыецца дрэннае адзенне.

Было б няправільна сцвярджаць, нібы творчасць Янкоўскага ішла без перашкод, гладка, а яго ігра не мае ніякіх недахопаў. Прэтэнзіі да яго ёсць па ўнутранай лініі і ў галіне вонкавай тэхнікі: іншы раз акцёр іграе вынік, чуллівасць, жаласць да героя замест раскрыцця дзейснага сцэнічнага працэсу. Асабліва гэта прыкметна ў Жмакіне з «Аднаго дня» Ю. Германа.

Часта недастаткова распрацоўваецца вонкавы малюнак ролі,—на жаль, увогуле вельмі занядбаны і цяжкі раздзел сцэнічнага мастацтва. Акцёру іншы раз не хапае пластычнай шырыні, жэсты яго кароткія. Гэта характэрна, скажам, для блізарукага, які «мосціць» жэсты бліжэй да сябе, але гэта не падыходзіць для Максіма Самадзельнага ці для Жмакіна. Пластыка, якой надзелены героі Янкоўскага, пакуль яшчэ належыць не ім, а ўласцівая самому акцёру.

Распрацоўка вонкавай характэрнасці вобраза—вельмі складаная галіна акцёрскай творчасці. Гэта часта забываюць імення артысты плана «герояў», «гераінь», «палюбоўнікаў». Янкоўскага яўна не задавальняе ход да ролі толькі «ад сябе». Можна верыць, што і тут яго творчасць стане больш тонкай і дасканалай. Апошняя яго роля—Барыс у спектаклі «Пад адным небам»—гэта ўжо станоўчы зрух у гэтых адносінах—свядомы ці інтуітыўны. Прыгадаем, якім ён уваходзіць у дом Машы, дзе ён хоча, дзе яму неабходна спадабацца: стройны, падцягнены, прыемны. Словам, такі, што страшна робіцца за лёс дзяўчыны. Такі засле́піць вочы і больш вопытным—нават спачатку яе бацьку. А які ён у Веры? Неахайная вольнасць ужо ні ў чым не зацікаўленага нахабніка так і адчуваецца ва ўсім. А дома, сам з сабою? Са сваёй несумленнасцю, не—са сваёй блытанінаю планаў, удач і расчараванняў? Іншы раз—гатовы да адкрытага скачка звер, іншы раз—танцор, які закончыў свой танец і сумна панік.

Барыс—увогуле вялікая ўдача Янкоўскага. Яго стрыманае, без усялякіх націскаў, сцэнічнае жыццё, высокая арганічнасць у вобразе, дакладнасць задач і іх вырашэння робяць яго ў спектаклі роўным партнёрам нават для такога магутнага артыста, як Р. Качаткоў.

Здольных людзей многа. Толькі шчасліўцам дастаецца талент. Але іншы раз бывае ў чалавека і так: у нечым ён здольны, а шукае чагосьці іншага. І тады вынік гэтых сіл (талент і прага) значна менш іх прамой сумы. Больш таго—іншы раз гэтыя сілы змяншаюць адна адну.

Янкоўскаму і ў гэтым пашанцавала. Усе яго імкненні скіраваны да сцэны, усе здольнасці душы і розуму накіраваны туды ж. «Магічны крышталь», праз які ён успрымае свет, — тэатр. Яго назіранні і расказы заўсёды заключаны ў драматургічную форму—гэта сцэнкі, сяброўскія шаржы на сваіх калег, знаёмых, якіх вы пазнаяце так цудоўна пераўтворанымі, што міжволі захапляецеся акцёрскімі «запіснымі кніжкамі» аўтара. Сярод многіх іншых замалёвак Янкоўскага я, напрыклад, не магу забыць паказанага ім узбека, які ў чайхане з жалем глядзіць на свайго суседа і гаворыць: «Ай, рускі хлопец! Чай не п'еш—адкуль сілу бярэш?»

Увогуле мне ўдалося выпадкова заўважыць тое, як «загатоўкі» артыста ў патрэбных выпадках пераходзяць у яго творчасць.

Неяк у час аўтамабільнай паездкі мы ўключылі радыё. Ішла цудоўная перадача пра Хатабыча. І раптам гэты старажытны матэрыялізаваны дух здаўся мне вельмі знаёмы. Дзе я яго чуў? Ці нават гаварыў з ім? І нечакана на здзіўленне маіх спадарожнікаў я зарагатаў: ды гэта ж узбек з чайханы! І я адразу ўявіў сабе Славу Янкоўскага, які недзе ў студыі, прыжмурыўшы як заўвычай левае вока і хітравата гледзячы ў мікрафон, стварае зямнога, канкрэтнага Хатабыча.

Калі перадача закончылася, дыктар пацвердзіў правільнасць маёй здагадкі.

* * *

Маладосць уся ў руху. Таму спроба нават вось такой, беглай абмалёўкі артыста Янкоўскага на дадзеным этапе яго творчасці цяжкая. Гэта—нетрывалыя накіды партрэта мастака з неспакойнай, непаседлівай натурай. Мэта такой замалёўкі—захаваць нейкія рысы, што могуць спатрэбіцца ў будучым партрэце, каб у далейшым можна было параўноўваць, бачыць рух. Нарэшце, проста для таго, каб захаваць гэтыя рысы, таму што яны палюбіліся нам.

Кожнаму мастаку, як паветра, неабходна вера ў сваё права на творчасць, у тое, што ён патрэбен. Пацвярджэнне гэтаму Янкоўскі атрымлівае на кожным спектаклі, у якім ён удзельнічае. Але няхай артыст ведае, што тыя, хто яму горача апладзіруе ў глядзельнай зале—і аматары тэатра і прафесіяналы—не толькі радуюцца яго поспехам, але цікаўным абвостраным зрокам заўважаюць і недахопы. І будуць выказваць свае заўвагі артысту. Бо каму многа дадзена, з таго многа і патрабуецца.

Р. Янкоўскі за заўвагі не пакрыўдзіцца. Я яго добра ведаю.

Р. Янкоўскі ў ролі Барыса ў спектаклі «Пад адным небам» А. Маўзона.

ЧАСОПІСЫ Ў ВЕРАСНІ

«БЕЛАРУСЬ»

Дзевяты нумар часопіса «Беларусь» вызначаецца тэматычнай і жанравай разнастайнасцю. Адкрываецца нумар перадавым артыкулам «За мір! За дружбу!».

У нумары змешчана багата мастацкіх твораў. Сярод іх — раздзелы з аповесці М. Ваданосава «Растрывожаны лес», апавяданні Я. Васілёнка, М. Гроднева, камедыя ў адной дзеі М. Скрыпкі «Землякі», вершы А. Бялевіча, Е. Лось, Ул. Бабраўнічага, Ул. Ляпёшкіна.

Да 50-годдзя з дня нараджэння М. Танка часопіс публікуе артыкул Р. Бярозкіна «Свет у сэрцы».

Самым розным фактам гаспадарчага і культурнага жыцця краіны прысвечаны такія матэрыялы, як нарысы Ул. Мяжэвіча «Нараджэнне традыцыі» і А. Сурскага «Дзівосныя колеры», рэпартажы «Азярцы бяруць разгон» М. Досіна і «На тарфяных палях» М. Савіча і іншыя нататкі, інфармацыі, інтэрв'ю.

Пра гераічны подзвіг скідзельскіх паўстанцаў у 1939 годзе расказваецца ў нарысе Б. Сокала «Гэта было ў Скідзелі».

Раздзел «Новыя кнігі» складаюць рэцэнзіі В. Бурносава «Вышэй казак і легенд», В. Данілевіча «Салдат вялікіх баёў», Ул. Богана «Увага да сучаснасці».

«НЕМАН»

У пятым нумары часопіса (верасень — кастрычнік) пад рубрыкай «Справы і людзі сямігодкі» надрукаван нарыс В. Говара «Аўтаматычная лінія».

Проза прадстаўлена апавяданнямі С. Курылёвай, А. Зарыцкага, Б. Казанава, Н. Усціновіч, С. Бабронка і аповесцю Я. Васілёнка «Тацяна Ларына» (пераклаў з беларускай мовы аўтар).

Часопіс змяшчае вершы В. Тараса, П. Валкадаева, Ул. Градоўкіна, Д. Пятрова.

150-годдзю Айчыннай вайны 1812 года прысвечан артыкул А. Сідарэнкі «Народ непераможны».

У раздзеле «Нататкі, успаміны, дакументы» змешчаны пісьмы Я. Коласа да перакладчыка яго твораў П. Сямыніна.

Літаратурная крытыка прадстаўлена артыкулам І. Ралько, прысвечаным 50-годдзю М. Танка, і рэцэнзіямі на кнігі «Салдат вялікіх баёў» А. Хацкевіча, «Гэта было ў Скідзелі» В. Верхася і А. Гарэліка, «Наш дэвіз — пошук» А. Віташкевіча.

Як заўсёды, у часопісе маецца раздзел «Сатыра і гумар».

СУСТРЭЧА З ПАЭТАМ

У Дзяржаўнай бібліятэцы БССР імя Ул. І. Леніна адбылася сустрэча чытачоў і супрацоўнікаў бібліятэкі з выдатным беларускім паэтам Максімам Танкам. Аб трыццацігадовым творчым шляху паэта расказаў крытык Д. Бугаёў. Цёплае слова пра друга, пра яго агністую паэзію сказаў пісьменнік Я. Брыль. Заслужаны дзеяч культуры БССР А. Слесарэнка выступіў з чытаннем твораў паэта. У заключэнне выступіў Максім Танк. Ён расказаў аб працы над некаторымі сваімі творамі, затым прачытаў вершы.

М. ВАСІЛЕЎСКІ.

Падзеі Факты Навіны

□ У цэнтральнай кнігарні г. Гомеля арганізаваны куток украінскай літаратуры. Тут можна набыць творы Т. Шаўчэнкі, І. Франко, М. Кацюбінскага і інш.

Я. ГНІЛЯКОЎ.

□ У г.п. Крупкі Мінскай вобласці адкрыта выстаўка твораў мастакоў раёна, на якой дэманструецца каля 200 экспанатаў лепшых работ народных умельцаў.

К. САНЬКО.

□ Нядаўна супрацоўнікі Дзяржаўнай бібліятэкі БССР імя Ул. І. Леніна наведалі г. Вільнюс, дзе пазнаёміліся з работай многіх бібліятэк братняй рэспублікі. Шмат карыснага і цікавага ўбачылі экскурсанты ў сваіх літоўскіх сяброў, якія з выключнай гасціннасцю і цеплынёй сустрэлі беларускіх бібліятэкараў.

Ю. БІБІЛА.

Працягваем гаворку аб рабоце народных універсітэтаў. У мінулым нумары нашай газеты рэктар Глыбоцкага універсітэта культуры К. Зайцава ў артыкуле «У пошуках свайго аблічча» пісала аб тым, што ў газеце не было «ніводнага артыкула, у якім бы ішла гаворка, як народныя універсітэты прапагандуюць класічную і нашу сучасную музыку».

Сёння мы друкуем артыкул адказнага сакратара Саюза кампазітараў БССР І. Нісневіча, у якім аўтар узнімае рад пытанняў аб прапагандзе музыкі ў народных універсітэтах.

ГАЛОЎНАЕ — ВЫЗНАЧЫЦЬ НАПРАМАК

Цудоўная ява нашых дзён — народныя універсітэты, у якіх савецкія людзі ў вольны ад работы час вывучаюць літаратуру, выяўленчае мастацтва, тэатр, музыку. Універсітэты культуры заваявалі шырокае прызнанне ў многіх аматараў літаратуры і мастацтва, хоць з часу іх стварэння мінула ўсяго чатыры гады. Разам з тым, многае ў рабоце універсітэтаў культуры не адпавядае задачам правільнага і глыбокага ідэйна-эстэтычнага выхавання мас сродкамі мастацтва.

Як чалавеку, які мае дачыненне да музыкі, мне хочацца падзяліцца думкамі аб тым, як народныя універсітэты прапагандуюць музычныя веды. Я глыбока перакананы, што многае залежыць ад **напрамку** заняткаў. Даводзіцца, на вялікі жаль, канстатаваць, што лекцыі па музыцы ва універсітэтах культуры часта бываюць павярхоўныя, змест іх абмяжоўваецца пераказам біяграфічных звестак пра кампазітара, а пасля называюцца яго творы з беглай іх ацэнкай. Пры гэтым па-за ўвагай лектараў застаюцца такія асноўныя пытанні, як сувязь творчасці кампазітара з агульным развіццём культуры, яе ідэйная мэтанакіраванасць і мастацкія ідэалы, асаблівасці стылю яго твораў, гістарычная абстаноўка, у якой ствара́лася музыка таго ці іншага аўтара. Недаравальна і тое, што на занятках універсітэтаў культуры лектары чамусьці пазбягаюць такіх тэм, як узаемасувязь музыкі, літаратуры і выяўленчага мастацтва. Наколькі пашырыўся б кругагляд слухачоў, калі б для іх былі прачытаны, скажам, такія лекцыі: «Новая руская музычная школа «Магутная кучка» і мастакі- «перасоўнікі», «Руская паэзія ў музыцы», «Пушкін і музыка», «Шэкспір у музыцы» (заўважым, што тэмы названы адвольна).

У выніку таго, што кіраўнікі універсітэтаў і лектары не маюць пэўнага ўяўлення, якім павінен быць напрамак заняткаў, змест лекцый па музыцы часам не раскрывае, чым адзін кампазітар **адрозніваецца** ад другога ў **творчасці**, а не ў біяграфіі. Не высвятляецца на занятках і сувязь музычнай культуры з жыццём, з сучаснасцю, месца і значэнне музыкі ў ідэйна-эстэтычным выхаванні народа, не падкрэсліваецца значэнне творчасці савецкіх кампазітараў. Аўтару гэтага артыкула даводзілася сутыкнуцца з фактамі, калі на занятках універсітэта культуры вывучалася гісторыя стварэння папулярнага паланеза Агінскага і ні слова не гаварылася пра геніяльную музыку Шапэна. Быў і такі выпадак. Лектар, расказваючы аб творчасці выдатнага кампазітара сучаснасці Пракоф'ева, нічога не сказаў аб уплыве яго музыкі на развіццё сусветнай музычнай культуры, але затое падрабязна гаварыў аб дробных творах гэтага аўтара, вядомых толькі вузкаму колу спецыялістаў. (Гэта было ва універсітэце культуры Мінскага аўтазавода).

Няма ва універсітэтах і правільных суадносін паміж колькасцю агульных, аглядных лекцый, якія ахопліваюць цэлыя перыяды ў развіцці музычнай культуры, і манаграфічных, г. зн. прысвечаных творчасці толькі аднаго кампазітара. У выніку таго, што многія лекцыі ў народных універсітэтах у большасці сваёй манаграфічныя, слухач не адчувае паслядоўнасці і заканамернасці развіцця музычнай культуры, не разумее, у чым заключаецца наватарства таго ці іншага кампазітара, у яго не выхоўваецца шырыня погляду на творчыя працэсы.

Вялікае значэнне для правільнага правядзення заняткаў па музыцы маюць ілюстрацыі. Тут міжволі ўспамінаецца вельмі трапнае выказванне народнага артыста СССР А. Гольдэнвейзера. «Гаварыць пра музыку і не даваць яе слухаць,— зазначыў ён, — азначала б тое ж самае, што даць галоднаму прачытаць меню і не даць есці». Сапраўды, на занятках універсітэта культуры аб'ядноўваць пачуцці, думкі і волю слухачоў, абуджаць у іх мастакоў можа перш за ўсё не **расказ** пра музыку, нават самы кваліфікаваны, але музыка, якая гучыць, г. зн. музычная ілюстрацыя да асноўных **палажэнняў** лекцыі.

Я падкрэсліваю гэтае слова таму, што на многіх занятках універсітэтаў культуры музыка ператвараецца ў непрадуманы канцэрт пасля лекцыі, дзе гучаць выпадковыя або самыя не характэрныя для аўтара творы, якія не пацвярджаюць лекцыю і не раскрываюць асноўныя рысы творчасці кампазітара. Такі несур'ёзны падыход да арганізацыі другой часткі лекцыі — ілюстрацыйнай — прыводзіць да таго, што асноўныя рысы стылю кампазітара, ідэі, увасобленыя ў мастацкія вобразы, узоры кампазіцыйнага майстэрства застаюцца па-за ўвагай слухача. Думаецца, што калі твор выконваецца пасля лекцыі, трэба даваць падрабязныя каментарыі, каб раскрыць ідэю твора, месца яго ў творчасці кампазітара, чым ён **сугучны нашаму часу**. Нельга таксама забываць жанравых асаблівасцей твора, яго формы, тэрміналагічных вызначэнняў, г. зн. не варта пагарджаць усімі тымі элементамі, без якіх ніколі глыбока не ўспрымеш музыку, не зразумееш законы яе стварэння і развіцця.

Выкладанне музыкі ва універсітэтах культуры абавязкова павінна прадугледжваць пэўную **сістэму** адукацыі, няхай не спецыяльнай, але адукацыі ў шырокім разуменні гэтага слова. Таму трэба дамагацца, каб заняткі па музыцы ў народных універсітэтах не былі пасіўнымі. Нам вельмі неабходны яшчэ семінарскія заняткі, творчыя дыскусіі, якія лепш памогуць зразумець музыку.

Некалькі заўваг адносна праграм універсітэтаў культуры. Безумоўна, для вызначэння тэматыкі заняткаў трэба ведаць падрыхтоўку слухачоў. Праграмы спецыяльных музычных факультэтаў павінны адрознівацца ад праграм агульных факультэтаў літаратуры і мастацтва, дзе таксама, побач з іншымі, чытаюцца лекцыі па музыцы. Але зусім ясна, што заняткі па музыцы ва ўсіх народных універсітэтах без вызначэння профілю і ступені агульнай падрыхтоўкі іх слухачоў трэба пачынаць з засваення азоў музычнай мовы, спецыяльнай тэрміналогіі, аглядных лекцый з абавязковымі музычнымі прыкладамі—ілюстрацыямі да ўсяго, што сказана лектарам. Толькі пасля гэтага можна пераходзіць да лекцый, прысвечаных творчасці асобных кампазітараў.

Важна ўмела кіраваць самаадукацыяй слухачоў народных універсітэтаў. Лектар у час заняткаў абавязан параіць слухачам, якую літаратуру ім трэба прачытаць самастойна, з якімі музычнымі творамі яны могуць пазнаёміцца па грамзапісах, па перадачах радыё і г. д., падказаць слухачам, на што трэба звярнуць ім увагу, слухаючы самастойна той або іншы твор.

Думаецца, зусім няправільна, што ва універсітэтах культуры вывучэнне сучаснага музычнага мастацтва пераносіцца на апошні год навучання.

І ў заключэнне некалькі слоў пра лектараў. Становішча тут у нас не такое ўжо благое, як некаторым здаецца. Людзей, якія маюць права і магчымасць чытаць лекцыі па музыцы ў народных універсітэтах, у рэспубліцы не так ужо мала. Калі правільна выкарыстаць для патрэб універсітэтаў педагогаў кансерваторыі, сямі музычных вучылішчаў, двух культасветвучылішчаў і звыш ста музычных школ, дык патрэбы ў лектарах будуць задаволены. У «рэзерве» яшчэ застаюцца многія члены Саюза кампазітараў БССР і навуковыя работнікі сектара музыкі Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору Акадэміі навук БССР, творчыя работнікі опернага тэатра, філармоніі, дзяржаўных музычных калектываў і г. д.

Вядома, лектар павінен валодаць культурай мовы, умець дасціпна і жыва выкладаць свае думкі перад аўдыторыяй, умець **расказаць** аб музыцы, а не абмяжоўвацца чытаннем канспекта. Нельга таксама не ўлічваць таго факта, што не кожны музыкант можа самастойна падрыхтаваць патрэбны па праграме, задачах, мэтах і метадыцы навучання ў народным універсітэце змястоўны і цікавы тэкст лекцыі. Але гэтыя перашкоды можна пераадолець, калі Таварыства па распаўсюджванню палітычных і навуковых ведаў удумліва будзе падбіраць лектараў і працаваць з імі. А чаму ў адпаведнасці з тыповымі праграмамі па музыцы вопытным лектарам не стварыць прыкладныя лекцыі. Апрабіраваныя тэксты гэтых лекцый трэба распаўсюджваць разам з метадычнымі распрацоўкамі і рэкамендацыйнымі спісамі літаратуры па музыцы і твораў для ілюстрацыі. Нічога няма благога, калі малады лектар творча выкарыстае лекцыю спецыяліста.

Неабходна сістэматычна арганізоўваць абласныя і рэспубліканскія семінары для лектараў па музыцы. Даўно пара спецыяльна для універсітэтаў культуры выпускаць музычны ілюстрацыйны матэрыял — магнітафонныя запісы з прыкладамі па кожнай тэме заняткаў. Стварэнне такіх запісаў можа на сябе ўзяць Камітэт па радыёвяшчанню і тэлебачанню, які мае велізарную фанатэку. А тэксты лекцый можа выдаваць на правах рукапісу Рэспубліканскае таварыства па распаўсюджванню ведаў разам з упраўленнем культасветустаноў Міністэрства культуры БССР і дасылаць іх ва ўсе універсітэты не пазней трох месяцаў з часу напісання тэксту. Тады мы здолеем забяспечыць патрэбнымі лекцыямі ўсе народныя універсітэты рэспублікі.

Такія мае меркаванні аб прапагандзе музычных ведаў у народных універсітэтах. Магчыма, асобныя думкі і спрэчныя, але важна адно—настаў час узняць узровень прапаганды музыкі ва універсітэтах культуры на якасна новую ступень.

І. НІСНЕВІЧ.

У ДАПАМОГУ УНІВЕРСІТЭТАМ КУЛЬТУРЫ

У бліжэйшы час на экраны рэспублікі выпускаецца шмат новых цікавых фільмаў па мастацтву.

«Тут ліраю паўночнай» — так называецца хранікальна-дакументальная кінакарціна, створаная рэжысёрам Г. Праданам на кінастудыі «Малдова-фільм» па сцэнарыі М. Гаспаса і Б. Трубецкога. Яна расказвае аб знаходжанні вялікага рускага паэта А. С. Пушкіна ў Малдавіі.

Адной з буйнейшых бібліятэк свету — Дзяржаўнай бібліятэцы СССР імя Ул. І. Леніна, якая адзначыла ў 1962 годзе сваё стагоддзе, прысвечан кінафільм «Падарожжа ў свет кніг». З цікавасцю глядзіцца каляровая навукова-папулярная карціна «Вясёлка ў цэху». Яна апавядае аб тым, як мастакі ўдзельнічаюць у паляпшэнні культуры вытворчасці, у рэканструкцыі прамысловых прадпрыемстваў.

Аб жыцці і творчасці выдатнага грузінскага мастака, заснавальніка грузінскай рэалістычнай школы, расказвае каляровы кінафільм «Гіго Габашвілі».

У снежні гэтага года ў Мінску адбудзецца Дэкада самадзейнага мастацтва. Рыхтавацца да дэкады самадзейным артыстам памагае вытворчы камбінат Тэатра оперы і балета. Ужо зроблены касцюмы для гурткоў самадзейнасці нафтабуда г. Полацка, Віцебскага раённага Дома культуры, швейнай фабрыкі г. Бабруйска, раённых дамоў культуры Зельвы, Мядзеля і інш. Мастакі тэатра даюць кансультацыі і робяць эскізы на дэкарацыі, бутафорыю, касцюмы.

Вы бачыце майстра цэха роспісу касцюмаў Г. Касцецкую і мастака В. Ігнатоўскага за праглядам новых эскізаў касцюмаў.

Фота Ул. КРУКА.

Гастролі Чэркаскага тэатра

Спектаклем «Засмечаныя крыніцы» ўкраінскага драматурга М. Крапіўніцкага пачаў свае гастролі ў Гомелі Чэркаскі музычна-драматычны тэатр імя Т. Р. Шаўчэнкі.

За час гастролей украінскія артысты пакажуць гамяльчанам свае лепшыя спектаклі аб нашых сучасніках: «Іркуцкую гісторыю» Арбузава, «Над блакітным Дунаем» Рачады, «Фараоны» Каламійца. Украінская класічная драматургія прадстаўлена пастаноўкамі «Маці-наймічка» па паэме Шаўчэнкі «Наймічка», «Дай сэрцу волю, завядзе ў няволю».

Украінскія сябры правядуць творчыя сустрэчы з рабочымі ў Палацах культуры заводаў «Гомсельмаш», шклокамбіната, дрэваапрацоўчага камбіната і іншых прадпрыемстваў Гомеля.

Ф. ЗАЙЦАЎ.

Нашы інтэрв'ю

СХОВІШЧЫ РАСЧЫНІЛІ ДЗВЕРЫ

У засені ліп стаіць у ціхім Старажоўскім тупіку двухпавярховы асабняк. Гэта і ёсць Цэнтральны дзяржаўны архіў кіна-фота-фонадакументаў БССР.

Мы прывыклі да маўклівасці сховішчаў. АКФФД (скарочаная назва архіва) — сховішча не маўклівае. На тысячы галасоў расказвае яно аб мінулым. Расказвае і паказвае. Калі вы зойдзеце ў асабняк з ціхага завулка, не здзіўляйцеся, што пачуеце галасы прамоўцаў і мелодыі песень, фабрычныя шумы і дзіцячы смех.

Цесна звязана сховішча з прадпрыемствамі, калгасамі, навучальнымі ўстановамі рэспублікі. Вось што расказалі нам аб гэтым супрацоўнікі архіва.

ФАТАГРАФІІ РАСКАЗВАЮЦЬ

Старшага навуковага супрацоўніка Людмілу Мікалаеўну Яноўскую мы засталі за сістэматызацыяй фотаздымкаў Мінска.

— Сталіцы рэспублікі ў 1967 годзе спаўняецца 900 год, — паведаміла Яноўская, — вось мы ўжо цяпер і пачынаем падрыхтоўку.

— Людміла Мікалаеўна, на апошняй старонцы альбома «Полацк», які толькі што выйшаў у Беларускім дзяржаўным выдавецтве, адзначана, што ён складзен па матэрыялах вашага архіва. Раскажыце, як ствараўся альбом?

Людміла Мікалаеўна паказала на стос анатаваных здымкаў на сваім стале.

— Таксама як і гэты, над якім мы цяпер працуем. Да ўсіх юбілеяў ёсць далёкія подступы. За некалькі год да свята гісторык садзіцца за пісьмовы стол. А яшчэ раней ён звяртаецца да нас. Да 1100-годдзя Полацка мы таксама рыхтаваліся загадзя. Абследавалі архівы Масквы, Ленінграда, Вільнюса, Кіева, выявілі рад каштоўных дакументаў, знялі з іх копіі. Беларускаму дзяржаўнаму выдавецтву мы перадалі для альбома каля 50 здымкаў. Амаль усе яны выкарыстаны. Нашымі фатаграфіямі і малюнкамі ілюстравана таксама кніга «Полацк», якая выйшла ў выдавецтве Акадэміі навук БССР.

— Людміла Мікалаеўна, вы гаварылі пра абследаванне архіваў іншых гарадоў. Раскажыце, якія важныя для гісторыі рэспублікі фотадакументы ўдалося выявіць?

— Асабліва плённай была камандзіроўка ў Ленінград, дзе мы выявілі каля дзвюх тысяч фатаграфій і малюнкаў. Вялікую цікавасць сярод іх маюць дакументы, якія адлюстроўваюць падзеі першых месяцаў рэвалюцыі і ўстанаўленне Савецкай улады ў Беларусі. Мы маем цяпер фатаграфію першага з'езда салдацкіх і сялянскіх дэпутатаў, які прыняў бальшавіцкую рэзалюцыю, здымак з'езда франтавікоў у г. Мінску, у прэзідыуме якога знаходзіўся М. В. Фрунзе. Мітынг у Кіеўскім палку 75 дывізіі ў раёне Пінскіх балот з удзелам дэлегатаў Петраградскага Савета; палітычная дэманстрацыя ў Мінску 9 красавіка 1917 года; мітынг у дні Лютаўскай рэвалюцыі ў Гомелі; раззбраенне паліцыі ў Мінску; абвяшчэнне 2-м Магілёўскім з'ездам Саветаў Савецкай улады —аб усіх гэтых падзеях расказваюць старыя здымкі. Выяўлены новыя фотаздымкі М. В. Фрунзе, А. Ф. Мяснікова, І. Е. Любімава і іншых кіраўнікоў рэвалюцыйнай барацьбы ў Беларусі, рэдкія фатаграфіі дэпутатаў Мінскага і Лепельскага Саветаў у 1917 годзе. Адным словам, паездка была надзвычай цікавая. Некаторыя са знойдзеных дакументаў ужо выкарыстоўваюцца ў музейных экспазіцыях, апублікаваны ў навуковых выданнях.

— А якія экспазіцыі наладжвае сам архіў?

— Чытачам «Літаратуры і мастацтва» цікава будзе даведацца, што мы падрыхтавалі спецыяльную экспазіцыю, прысвечаную гісторыі беларускай савецкай культуры. У экспазіцыі ёсць дакументы, звязаныя з дзейнасцю трупы Ул. Галубка, тут ёсць копія пастановы СНК БССР ад 17 снежня 1924 года аб стварэнні «Белдзяржкіно», прывітальныя тэлеграмы ў сувязі з адкрыццём Беларускага дзяржаўнага тэатра оперы і балета, момант сустрэчы артыстаў Беларускай эстрады з М. І. Калініным у 1940 годзе і многае іншае.

173 здымкі экспануюцца на выстаўцы, якую мы адправілі ў вядомы калгас «Рассвет» Кіраўскага раёна Магілёўскай вобласці. Гісторыя выстаўкі такая.

Разбіраючы фонды калгаснага будаўніцтва, нашы работнікі звярнулі ўвагу на тое, што ёсць шмат сюжэтаў з калгаса «Рассвет». Кадры гэтыя мала вядомыя. Мы параліся і вырашылі зрабіць калгаснікам падарунак. Здымкі рэпрадуцыравалі, зрабілі стэнды. Але тут выявілася, што для падборкі не хапае фотаздымкаў пра сённяшні дзень калгаса. Паслалі ў «Рассвет» свайго фатографа. Неўзабаве выстаўка была гатова. Ва ўрачыстай абстаноўцы мы перадалі яе калгаснікам.

Памятаеце ідэю Аляксея Максімавіча Горкага аб стварэнні гісторыі фабрык і заводаў? Мы маем магчымасць даць ілюстрацыйны матэрыял для такіх гісторый усіх буйных прадпрыемстваў Беларусі. Але, не чакаючы, пакуль такія гісторыі будуць напісаны, мы самі пачалі ствараць экспазіцыі, прысвечаныя мінуламу і сённяшняму нашых заводаў і фабрык.

Фотападборкі ўжо адпраўлены «Гомсельмашу», фабрыцы «КІМ», Мінскаму трактарнаму заводу. Працягваем збор матэрыялаў для іншых прадпрыемстваў.

— Людміла Мікалаеўна, — пытаемся мы ў заключэнне, — якія выданні, акрамя тых, што ўжо ўпаміналіся, рыхтуюцца да выпуску ў свет па вашых матэрыялах?

— У Беларускім дзяржаўным выдавецтве запланаван альбом аб піянерскай арганізацыі імя Ул. І. Леніна. Па матэрыялах гэтага альбома мы зрабілі 10 перасоўных выставак.

Запланаван таксама буклет гістарычных помнікаў на тэрыторыі Беларусі. Мы аказваем дапамогу ў падборы сюжэтаў мастацкіх паштовак, канвертаў, марак. Архіў падбіраў ілюстрацыі да навуковых прац, папулярных брашур. Яны ўбачаць свет у 1963 годзе. Адкрыем выстаўку выданняў, у якіх апублікаваны нашы матэрыялы.

ЗАКАЗ ЗАВОДА

Далей мы гутарылі з Галінай Файбышаўнай Ходас — старшым навуковым супрацоўнікам, які адказвае за захаванне кінадакументаў.

— Самай цікавай нашай работай з'яўляецца дакументальны фільм, які выпушчан па заказу Мінскага трактарнага завода.

Архіў, зразумела, не абавязан выпускаць кінафільмы, у нас няма нават адпаведнага абсталявання. Але на просьбу трактаразаводцаў мы не маглі адмовіць. Трактаразаводцы прыйшлі да нас цэлай дэлегацыяй.

З часу закладкі завода прайшло 15 год. За гэты час у калектыве змянілася многа людзей, адбыліся важныя падзеі. Як расказаць аб іх новаму пакаленню рабочых, гасцям, якія часта наведваюць завод?

Выканаць заказ трактаразаводцаў маглі толькі мы. У нас жа назапасіліся вялікія матэрыялы, якія адлюстроўваюць розныя этапы жыцця гэтага вялікага рабочага калектыву. Пачалі праглядаць кінагчасопісы, у якіх былі кадры з МТЗ. Прыйшлося ўважліва вывучыць каля 2.000 метраў плёнкі.

Мы самі напісалі сцэнарый, абмеркавалі яго на трактарным. Але самае цяжкае было ўпераддзе: трэба было манціраваць, друкаваць, агучваць новы фільм. Архіў папрасіў дапамогі ў Мінскай студыі навукова-папулярных і хранікальна-дакументальных фільмаў, у Камітэта па радыёвяшчанню і тэлебачанню...

Нарэшце, надышоў дзень, калі мы запрасілі прадстаўнікоў завода да нас у залу, на прагляд фільма. Адразу ж пасля прагляду работнікі парткома павезлі фільм для паказу дэлегатам партыйнай канферэнцыі Заводскага раёна. Фільм атрымаў высокую ацэнку дэлегатаў.

Цяпер фільм часта дэманструецца на трактарным, ён перадаваўся па тэлебачанню.

Услед за фільмам аб Мінскім трактарным заводзе быў створаны тэлевізійны фільм пра «Гомсельмаш», а да 9 мая мы падрыхтавалі тэлеперадачу «Сцяг перамогі».

У нас ёсць кадры кінахронікі аб старым Палессі. А што, калі супаставіць іх з кадрамі, знятымі на Палессі за апошнія гады? Так нарадзілася задума тэлеперадачы «Старое і новае Палессе». Сцэнарый фільма ўжо напісан. У канцы месяца яго ўбачаць тэлегледачы. Рыхтуем мы таксама перадачу, прысвечаную ўз'яднанню беларускага народа ў адзінай Савецкай дзяржаве.

Нядаўна мы атрымалі з Цэнтральнага архіва кіна-фота-фонадакументаў СССР багацейшыя матэрыялы па гісторыі рэспублікі ў перадваенныя гады.

«УЗЯТА З АРХІВАЎ»

Напаследак адбылася гутарка з начальнікам АКФФД Іванам Сяргеевічам Лукельевым.

— У рабоце архіўных устаноў, — сказаў ён, — адбываюцца важныя перамены. Мінуў той час, калі «здаць у архіў» азначала «забыць». Цяпер мы ўсё часцей чуем: «узята з архіваў». Архівы шырока расчынілі дзверы, зрабілі даступнымі свае фонды. Усё мацнейшымі становяцца нашы сувязі з жыццём. Вельмі важным бокам дзейнасці архіўных устаноў стала публікацыя, абнародаванне найбольш цікавых матэрыялаў, удзел у прапагандысцкай рабоце, у распаўсюджванні палітычных і навуковых ведаў. Цяпер цяжка нават поўнасцю ацаніць усё значэнне перабудовы, якая адбываецца. Ужо зараз выразна выступаюць такія профілі ў нашай рабоце, як архіў—музей, архіў—установа культуры. З кожным годам будзе расці колькасць наведвальнікаў, якія знаёмяцца з нашымі фондамі. Але мы самі павінны ісці насустрач людзям, знаёміць іх з важнейшымі матэрыяламі за сценамі архіўных залаў. Наш вопыт, у прыватнасці, паказвае, што без вялікіх асігнаванняў, толькі пры ўмове некаторага расшырэння вытворчай базы, архівы могуць рыхтаваць масавыя фотавыстаўкі, падборкі, экспазіцыі. Важныя матэрыялы ёсць у нас для кінастудый, тэлевізійных цэнтраў. Заслугоўвае, у прыватнасці, увагі вопыт удзелу архіўных работнікаў у стварэнні спецыяльных кінафільмаў і тэлевізійных перадач.

— Якія цяжкасці прыходзіцца пераадольваць архіву ў сувязі з новымі напрамкамі ў рабоце? — запыталіся мы.

— Цяжкасці гэтыя, у асноўным, звязаны з існаваннем міжведамасных бар'ераў. Прывяду адзін прыклад. Фотавыстаўку па гісторыі беларускай савецкай культуры, цалкам гатовую, мы прапанавалі Міністэрству вышэйшай, сярэдняй спецыяльнай і прафесіянальнай адукацыі БССР для экспанавання ў адным з інстытутаў. Таварышы з міністэрства адказалі, што гэта не па іх ведамству. Тую ж выстаўку мы прапанавалі Палацу культуры прафсаюзаў. Дырэктар палаца спаслаўся на тое, што матэрыялы ён атрымлівае праз Міністэрства культуры, і таксама адхіліў нашу прапанову. Добра, што выстаўку згадзіліся «прытуліць» у сябе нашы калегі з Цэнтральнага дзяржаўнага архіва Кастрычніцкай рэвалюцыі і сацыялістычнага будаўніцтва БССР. Так і вісіць яна там у калідоры. А выстаўка гэтая з вялікай карысцю магла б экспанавацца ва ўсіх культурна-асветных установах рэспублікі. Прыкладна тое ж самае адбылося з фільмам па гісторыі Мінскага трактарнага завода. Фільм атрымаў высокую ацэнку, але пры ўсім жаданні мы не можам прасунуць яго ў пракатную сетку.

— Цяжкасці, аднак, нас не палохаюць, — заканчвае Іван Сяргеевіч. — Яны немінучыя пры ўзнікненні новага і, безумоўна, пераадольныя. Што датычыць мяне, то я люблю заглядваць наперад. Мне бачыцца вялікая зала для прагляду пры кожным архіве, бачыцца моладзь, што спяшаецца ў архіў, як цяпер на сеансы кінахронікі, на выстаўку, у музей...

М. МАРЦІНКОЎСКІ.

У ПЕРАДАВЫХ КІНАФІКАТАРАЎ

У сельгасарцелі імя Леніна Акцябрскага раёна ўсе ведаюць механіка і матарыста сельскай кінаўстаноўкі, ударнікаў камуністычнай працы братоў Фёдара і Уладзіміра Станілевічаў. Яны з месяца ў месяц перавыконваюць устаноўлены ім план. У гэтым жа раёне добра адзываюцца сельскія кінагледачы і пра механіка, ударніка камуністычнай працы А. Жынка.

За выдатнае кінаабслугоўванне насельніцтва званне ўдарнікаў камуністычнай працы прысвоена работнікам сельскіх кінаўстановак І. Сакоўскаму і В. Кудзіну з Нараўлянскага раёна, А. Карніенку з Чачэрскага раёна і многім іншым. Гэтае ганаровае званне носяць ужо 75 кінафікатараў і іншых работнікаў культуры. Гэтыя людзі з'яўляюцца пачынальнікамі многіх добрых спраў. Па іх ініцыятыве паявіліся клубы аматараў кіно, дзіцячыя пакоі пры кінатэатрах, дзіцячыя кінатэатры на грамадскіх асновах, арганізавана дэманстрацыя фільмаў для састарэлых. Работнікі кінафікацыі Гомельскага раёна першымі стварылі ва ўсіх калгасах і саўгасах кіналекторыі на прапагандзе сельскагаспадарчых ведаў. Шырокае пашырэнне атрымаў у вобласці вопыт работы кармянскіх кінамеханікаў. Яны першымі ўкаранілі брыгадны метад работы сельскіх кінаўстановак. Лепшы з іх узначальвае брыгаду, у якую ўваходзяць 4—5 кінаўстановак. Ён сочыць за іх работай, своечасовым паказам фільмаў у аддаленых брыгадах і населеных пунктах. На такі метад кінаабслугоўвання перайшлі ўжо работнікі сельскіх кінаўстановак Ельскага і Калінкавіцкага раёнаў.

Кінафікатары Гомельшчыны ў другім квартале заваявалі першае месца ў рэспубліцы. За дасягнутыя поспехі ім уручан пераходны Чырвоны сцяг Міністэрства культуры БССР і БРК прафсаюза работнікаў культуры.

(БЕЛТА).

РЭДКІЯ КНІГІ

Пра мужнасць і вялікую любоў да сваёй Айчыны рускіх салдат і іх военачальнікаў расказваюць гэтыя кнігі. На адной з іх «Ваеннае жыццё генерал-лейтэнанта Дорахава» стаіць дата 5 кастрычніка 1850 года. Гэта — рукапісны фаліянт у скураной вокладцы. Напісаў кнігу сын генерала Дорахава Руфім Дорахаў.

Каштоўнасць рукапісу ў тым, што ён паказвае гераізм народа ў барацьбе з ворагамі зямлі рускай у 1812 годзе. У кнізе змешчана многа данясенняў і рапартаў Дорахава галоўнакамандуючаму рускіх войск Кутузаву, перапіска з Баграціёнам, Барклаем дэ Толі.

Значнае месца ў кнізе Руфім Дорахаў аддае апісанню падзей 1812 г. Напалеона называў ён «самонадеянным завоевателем, победами своими ставшим в ряду первых полководцев мира». Далей аўтар кнігі піша, што «Наполеон уверен был, что он разгромит Россию и в которой-либо из двух ее столиц предпишет ей условия мира, как предписал их в Берлине и Вене. Но он не помыслил о том, что Отечество наше... принесет все жертвы для своего избавления, что народ русский, проникнутый... святою любовью к родному краю, железною стеною станет... в минуты бедствия и скорее ляжет костями, чем подвергнется унижению. Он не вспомнил об этом,— и гордые его замыслы разбились о непоколебимость духа русского».

Сам Іван Сямёнавіч Дорахаў актыўны ўдзельнік Барадзінскай бітвы. У гэтай бітве атрад Дорахава разам з Сумскім, Марыупальскім гусарскімі, Арэнбургскім і Курляндскім драгунскімі палкамі, пасланы на дапамогу Баграціёну, у бітве пад сялом Сямёнаўскае «неоднократно повергал французов в бегство». За ўдзел у гэтай бітве Дорахаву было прысвоена званне генерал-лейтэнанта.

Другая кніга выйшла ў свет у 1833 годзе ў Санкт-Пецярбургу ў друкарні Н. Грэча, называецца яна «Падарунак таварышам або перапіска рускіх салдат у 1812 г., выдадзеная рускім інвалідам Іванам Скобелевым». У кнізе змешчана 30 пісем, з іх 16 належаць салдату Рудзькіну і 14 — салдату Крамнёву і бязногаму інваліду Фёдару Лазараву Ранцаву.

Цікавая гісторыя гэтай кнігі. З салдатам Крамнёвым Скобелеў сустрэўся ў 1812 годзе ў час «усеагульнага еўрапейскага свята — падзення Напалеона». Тады і былі атрыманы пісьмы рускіх салдат, якія Скобелеў апублікаваў у гэтай кнізе.

Вось як характарызуе аўтар кнігі салдата Крамнёва: «Ён уяўляў сабою рэдкі прыклад сыноўняй любві да Айчыны». У кнізе мы даведваемся, што салдат Крамнёў атрымаў шэсць цяжкіх ран за час сваёй 25-гадовай службы ў арміі. У адным з пісем Крамнёў піша: «Сувораў, ён быў светлая салдацкая зорка! Усю зямлю з'еў бы, якая пакрывае Суворава, толькі б ажыў і ўзляцеў арол наш паднябесны».

У пісьме Рудзькіна да салдата Крамнёва апісваецца Барадзінская бітва, раскрываецца сакрэт перамогі рускіх над французамі.

«З раніцы да глыбокай ночы працавалі мы без адпачынку і не ступілі назад ні кроку. Надышоў, браце, час, што і князі, і графы, і вялікія генералы, і простыя салдаты адну думку думаюць і за адну справу паміраюць».

Аб якой вялікай сіле патрыятызму сведчаць гэтыя словы простага рускага салдата. У кнізе 205 старонак і кожная з іх захапляе чытача сваёй чалавечнасцю, глыбокім разуменнем падзей, што адбываліся ў той час.

Дзве гэтыя кнігі пра доблесць рускага народа ў 1812 годзе захоўваюцца ў Гомельскай абласной бібліятэцы імя Леніна.

Я. УМЕЦКАЯ.

МАСТАК-БАЕЦ

Да 50-годдзя з дня нараджэння Х. Бідструпа

Споўнілася пяцьдзесят год з дня нараджэння выдатнага дацкага мастака-карыкатурыста Херлуфа Бідструпа. Імя Бідструпа, яго малюнкі добра вядомы савецкім людзям. Таленавіты датчанін здолеў сваім майстэрствам, выдумкай, а галоўнае—глыбокай палітычнай мэтанакіраванасцю ўзняць майстэрства карыкатуры да такога ўзроўню, калі яно становіцца вострай баявой зброяй у барацьбе за лепшыя ідэалы чалавецтва.

У сваіх успамінах мастак піша, што маляваць пачаў з таго часу, калі памятае сябе. Спачатку гэта былі дзіцячыя малюнкі, аднак ужо тады Херлуф заўважыў, што людзі, гледзячы на іх, пачынаюць смяяцца. Гэта на першым часе крыўдзіла хлопчыка, ён думаў, што дарослыя смяюцца, бачачы яго прафесіянальную бездапаможнасць. Аднак, дзякуючы спрыяльнай абстаноўцы, якая склалася вакол Херлуфа ў яго сям'і, дзе ўсяляк садзейнічалі развіццю мастацкага таленту сына (бацька яго быў спачатку падручным маляра, а потым сам стаў мастакам-дэкаратарам), Бідструп вельмі хутка зразумеў, што яго малюнкам уласціва здольнасць гумарыстычнага ўздзеяння на людзей. І ён пачынае развіваць у сабе гэтую якасць, стараецца шукаць навокал сябе смешнае і ўвасабляць у малюнках.

Займаючыся ў агульна-адукацыйнай школе, Бідструп адначасова хадзіў у мастацкую школу. Ужо ў той час ён прымае самы гарачы ўдзел у выпуску розных школьных гумарыстычных часопісаў.

У 1931 годзе Бідструп паступае ў Каралеўскую акадэмію выяўленчага мастацтва ў Капенгагене. Малады мастак ужо тады імкнуўся быць зразумелым самым шырокім народным масам. У акадэміі ж культываваліся норавы «чыстага мастацтва», далёкага ад грамадскага жыцця.

Перыяд знаходжання Бідструпа ў акадэміі супаў з палітычнымі падзеямі, якія не маглі не хваляваць кожнага сумленнага чалавека. На паўднёвых граніцах яго радзімы — у Германіі ўзняў галаву фашызм. Пажар рэйхстага, гераічная барацьба Георгія Дзімітрава на Лейпцыгскім працэсе з фашысцкімі катамі — усё гэта не магло не адбіцца на светапоглядзе юнака. Менавіта тады з'яўляюцца першыя малюнкі Бідструпа — карыкатуры на ашалелага фюрэра ў часопісе «Культуркампэн» — органе народнага фронту Даніі.

У 1935 годзе Бідструп скончыў акадэмію і, паводле яго слоў, «апынуўся на вуліцы ў сумным становішчы жывапісца з акадэмічнай адукацыяй». Справа ў тым, што ва ўмовах буржуазнай Даніі не было дзе прыкласці рукі пачынаючаму мастаку. Калі карціны і купляюць, — а гэта робяць спекулянты, уладальнікі веласіпедных ці піваварных фірм, — то ў вядомых модных мастакоў.

Першыя выступленні Бідструпа ў друку звярнулі на сябе ўвагу ўладальнікаў раду буйных буржуазных газет. Бідструп атрымлівае запрашэнне супрацоўнічаць у дацкай буржуазнай газеце «Берлінгске цідэндэ».

Аднак праца ў гэтай газеце не задавальняла Бідструпа, і ён пачынае супрацоўнічаць у газеце «Сацыял-дэмакрашэн», якая ў той час займала антыфашысцкую пазіцыю. Тут, нягледзячы на цэнзуру, Бідструпу ўдаецца друкаваць палітычныя карыкатуры, накіраваныя супраць фашызму. Патрэбна адзначыць, што ў той час у Даніі з'яўляецца «цікавасць» да карыкатуры. Амаль усе газеты змяшчаюць на сваіх старонках карыкатуры, у большасці сваёй паверхоўныя аднадзёнкі, пазбаўленыя палітычнай вастрыні. Бідструп не хацеў ісці па гэтым шляху, ён разумеў, што ва ўмовах жорсткай класавай барацьбы, ва ўмовах, калі фашызм робіць свае чорныя справы, — мастак, калі ў ім не згас агонь грамадзянскага сумлення, не можа заставацца старонні назіральнікам.

У 1940 годзе фашысты акупіравалі Данію. Буржуазны дацкі друк становіцца памагатым акупантаў. Бідструп бачыць, што толькі камуністы застаюцца самымі мужнымі і паслядоўнымі барацьбітамі супраць фашызму, за свабоду сваёй радзімы. І ён звязвае свой лёс з лёсам Камуністычнай партыі Даніі.

У час акупацыі Бідструп супрацоўнічае ў падпольным камуністычным друку, выпускае лістоўкі, плакаты, стварае серыю паштовак з карыкатурамі на здраднікаў, якія прыслужнічалі гітлераўцам.

Пасля сканчэння вайны малюнак Бідструпа быў змешчан у першым легальным нумары камуністычнай газеты «Ланг ог фольк». З таго часу амаль у кожным нумары гэтай газеты на другой паласе ў ніжнім правым куткy чытач знаходзіць палітычную карыкатуру Херлуфа Бідструпа. Гэтыя карыкатуры, паводле выказвання вядомага дацкага пісьменніка і выдатнага графіка Ханса Шэрфіга, часам замяняюць перадавы артыкул. У нядзельных нумарах «Ланг ог фольк» Бідструп змяшчае свае навелы ў малюнках, якія прынеслі яму славу выдатнага гумарыста.

Агонь сваёй сатыры мастак накіроўвае супраць падпальшчыкаў новай вайны. Бідструп кляйміць агрэсіўны саюз НАТО, амерыканскіх ваяк. У яго малюнках раскрываецца сутнасць рэваншысцкай дзяржавы, створанай у Заходняй Германіі, якая з'яўляецца прамым наследнікам гітлераўскага рэйха. Бідструп выступае супраць рэакцыйных кіраўнікоў сваёй краіны, якія праводзяць антынародную палітыку і ўцягнулі Данію ў НАТО. Акрамя карыкатур, Бідструп зрабіў шмат плакатаў, прысвечаных барацьбе за мір.

Тэхніка Бідструпа на першы погляд надзвычай простая. Ён, як правіла, працуе пяром, часам робіць заліўкі тушшу. Аднак той, хто бачыў арыгіналы яго работ, можа ацаніць тую велізарную працу, якую ўкладвае мастак у свае работы. За ўяўнай лёгкасцю малюнка — штодзённая ўпартая праца па ўдасканаленню графічнай мовы.

Бідструп шмат падарожнічае. Не раз бываў Херлуф Бідструп і ў СССР. Адусюль мастак прывозіць велізарную колькасць малюнкаў і накідаў. Проста здзіўляе тая працаздольнасць, якою валодае гэты прызнаны майстар.

Адзін рэдактар дацкай газеты сказаў, што «цяпер два датчаніны вядомы ўсяму свету. Гэта фізік Нільс Бор і мастак Херлуф Бідструп». І гэта сапраўды так. Імя Бідструпа зараз шырока вядома за межамі яго радзімы Даніі.

А. ЧУРКІН, мастак.

Х. Бідструп. Знаўцы мастацтва.

«БАЛГАРСКІЯ ПАКУТНІЦЫ»

Скарбы мастацтва

Каля гэтай карціны, якая вісіць у адной з залаў Дзяржаўнага мастацкага музея БССР, заўсёды шмат наведвальнікаў. Яны глядзяць, адыходзяць і вяртаюцца зноў. Карціна сапраўды ўражвае.

...Бедная вясковая царква. Усюды сляды бясчынстваў і разгрому. Падае запаленая свечка, і быццам чуваць гук падсвечніка, які толькі што ўпаў. На падлозе — зганьбаваная забітая жанчына ў лужыне крыві, а на грудзі ёй кінута разарваная біблія. Воддаль стаіць забойца — турэцкі башыбузук, на яго страшным твары — злараднасць. Два турэцкія каты крыху далей вяжуць другую жанчыну, вырываючы ў яе з рук дзіця. Жанчына змагалася: валасы яе ўскудлачаны, адзенне парвана. З адчаем і страхам глядзіць яна на забітую. А каты смакуюць другую расправу...

І хоць падзеі, якія ляглі ў аснову гэтай карціны, даўно ўжо сталі гісторыяй, а рэпрадукцыі з яе мы не раз бачылі ў падручніках і ў выданнях работ рускіх мастакоў-перасоўнікаў. Гэта карціна К. Макоўскага «Балгарскія пакутніцы». У гэтыя дні яна асабліва прыцягвае да сябе ўвагу. 9-га верасня балгарскі народ адзначыў сваё нацыянальнае свята — Дзень вызвалення ад фашысцкай дыктатуры ў краіне.

Карціна «Балгарскія пакутніцы», напісаная ў 1877 годзе, уваскрашае падзеі 85-гадовай даўнасці, калі рускія войскі выгналі з Балгарыі турэцкіх захопнікаў. Яна з'явілася адлюстраваннем настрояў передавой рускай інтэлігенцыі, якая са спачуваннем сачыла за барацьбой славянскіх народаў супраць турэцкага ўладарніцтва.

Неўзабаве пасля напісання карціна «Балгарскія пакутніцы» экспанавалася на выстаўцы акадэмічнага сходу ў Пецярбургу. Уражанне ад яе было вельмі вялікае.

У тым жа 1877 годзе пачалася руска-турэцкая вайна. Царскі ўрад праследаваў у ёй свае карыслівыя мэты—захоп праліваў, узмацненне ўплыву на Балканах і г. д., але аб'ектыўна, незалежна ад мэт царызму, вынікі вайны мелі і прагрэсіўны характар, таму што прывялі да вызвалення братніх славянскіх народаў Балкан ад ненавіснага турэцкага прыгнёту. Са слязамі радасці сустракалі дарагіх братоў — рускіх воінаў-вызваліцеляў— балгары, побач змагаліся рускія салдаты і балгарскія апалчэнцы.

Карціна К. Макоўскага «Балгарскія пакутніцы» з пачатку вайны экспанавалася на выстаўцы ў карысць Чырвонага Крыжа. Доступ да карціны стаў больш шырокі, папулярнасць яе незвычайна ўзрасла. Сучаснікі расказваюць, што многія, паглядзеўшы карціну «Балгарскія пакутніцы», патрабавалі неадкладнай адпраўкі іх добраахвотнікамі на руска-турэцкі фронт.

Які ж далейшы лёс славутай карціны і як яна трапіла ў беларускі музей?

Яна была набыта неўзабаве пасля Вялікай Айчыннай вайны ў маскоўскага артыста і мастака Р. Афоніна. Сам жа Р. Афонін набыў карціну ў гады рэвалюцыі.

З першых дзён адкрыцця Мастацкага музея БССР карціна экспануецца ў яго залах, паранейшаму, як і 85 гадоў назад, хвалюючы шматлікіх гледачоў, выклікаючы ў іх гнеўны пратэст супраць глумлення над чалавекам, супраць гвалту і рабства. У кнізе водгукаў ганаровых гасцей — наведвальнікаў музея ёсць і такі запіс: «Асабліва многа хваляванняў даставіла нам карціна Макоўскага, якая адлюстравала пакуты нашага народа ў часы турэцкага рабства. Члены дэлегацыі агульнанароднага Камітэта балгара-савецкай дружбы».

Б. РАМАНАЎ.

К. Макоўскі. Балгарскія пакутніцы.

НАВІНЫ КІНО ЗА РУБЯЖОМ

РУМЫНІЯ

Рэжысёр Алімп Вэрэштану, які паспяхова працуе ў галіне мультыплікацыі, закончыў дасціпны памфлет «Зроблена ў Афрыцы». Зместам сваім памфлет накіраваны супраць каланіялізму.

ГДР

Кінапубліцысты Анелі і Андрэ Тарндайк, аўтары фільма «Аперацыя «Тэўтонскі меч», заканчваюць работу над двухсерыйнай лентай «Рускі цуд», якая расказвае пра гераічны шлях нашай краіны ад першых год Савецкай улады да нашых дзён. Першая серыя кінаэпапеі ахоплівае перыяд 1917—1930 гадоў, другая — ад 1930 года да нашых дзён.

КІТАЙ

На экранах Кітайскай Народнай Рэспублікі дэманструецца фільм «У тайзе і снежным стэпе», пастаўлены рэжысёрам Лю Шыжан па раману маладога пісьменніка Цюі Бо. Гэта хвалюючая кінаэпапея аб барацьбе кітайскай Народна-рэвалюцыйнай арміі з гаміндані̆аўцамі ў 1946 годзе. У фільме заняты папулярныя акцёры Чжан Лян, Чжан Оншоў, Лю Сю-хон.

ІТАЛІЯ

Нядаўна па рымскаму тэлебачанню рэжысёр Карла Лідзані сказаў, што яго вельмі зацікавіў раман Альберта Бевілаква «Горад у каханні». У рамане расказваецца аб апошніх пяцідзесяці гадах гісторыі Італіі. Лідзані збіраецца перанесці гэтую гісторыю на экран.

Італьянскі кінарэжысёр Лукіна Вісконці, знаёмы нашаму гледачу па фільмах «Самая прыгожая» і «Рока і яго браты», распачаў здымкі фільма «Леапард», па вядомаму раману Тамаза дзі Лампедуза. У галоўных ролях — амерыканскі акцёр Берт Ланкастэр, італьянка Клаудзіа Кардынале і француз Ален Дэлон (выканаўца ролі Рока ў фільме «Рока і яго браты»).

Шырокаэкранны гістарычны фільм «Жыццё Цэзара» здымае ў Югаславіі адна з італьянскіх кінафірмаў. «Сцэнарый гэтага фільма напісаў сам Юлій Цэзар, — заявілі прадзюсеры Роберта Капітані і Луідусі Мандэла. — Гэта славутыя «Запіскі аб гальскай вайне», на аснове якіх зроблен наш фільм». Карціну ставіць малавядомы рэжысёр Амерыга Антон, у ролі Цэзара—амерыканскі акцёр Камерон Мітчэл.

МАРОКА

«Палаючая вёска»— так называецца зняты ў Марока фільм аб жыцці алжырскай вёскі ад пачатку ўзброенага паўстання да сённяшніх падзей. Гэта першы фільм сумеснай французска-мараканскай вытворчасці.

ЗША

Галівудская фірма рашыла экранізаваць раман шведскага пісьменніка Х'ялмара Бергмана «Мадам Інгеборг, дырэктрыса». Для здымак фільма запрошаны вядомы шведскі рэжысёр Інгмар Бергман і амерыканская актрыса Інгрыд Бергман. Сапраўды, Бергман у апрацоўцы і выкананні... Бергманаў.

ДАНІЯ

Раман Кнута Гамсуна «Пан» пераносіць на экран дацкі рэжысёр Б'ярне Хеніг-Янсен. Сцэнарый напісан сынам пісьменніка Торам Гамсунам.

ШВЕЦЫЯ

Шырокае прызнанне заваявалі антыфашысцкія фільмы шведскага рэжысёра Эрвіна Лейзера «Майн кампф» і «Адольф Эйхман». Цяпер Лейзер распачаў работу над фільмам аб атамнай бомбе. Гэта будзе антымілітарысцкі, у асноўным дакументальны фільм.

ПОЛЬШЧА

Рэжысёр Анджэй Вайда вядзе перагаворы аб пастаноўцы фільма аб сумеснай барацьбе польскіх і савецкіх партызан у гады другой сусветнай вайны. Сцэнарый «польскай» часткі фільма пішуць Анджэй Вайда і Ежы Пжэждзецкі, «савецкай» часткі — аўтары «Балады аб салдаце» Рыгор Чухрай і Валянцін Яжоў.

Галоўны рэдактар Н. Е. ПАШКЕВІЧ.
Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, А. І. БУТАКОЎ, К. Л. ГУБАРЭВІЧ, В. Ул. ІВАШЫН, А. Н. МАРЦІНОВІЧ (адказны сакратар), П. Ф. ПРЫХОДЗЬКА, Р. К. САБАЛЕНКА (намеснік галоўнага рэдактара), М. Г. ТКАЧОЎ, І. З. ШАРАХОЎСКІ, І. Б. ШАЦІЛА, Р. Р. ШЫРМА.

«Литература и искусство» — орган Министерства культуры и правления Союза писателей БССР. Минск.
Адрас рэдакцыі: г. Мінск, вул. Захарава, 19. Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі—3-24-61, намесніка галоўнага рэдактара—3-25-25, адказнага сакратара—3-25-25, аддзела літаратуры—3-22-04, аддзела мастацтва — 3-24-62, аддзела культуры—3-22-04, выдавецтва—3-19-52, бухгалтэрыі—3-11-03
«Літаратура і мастацтва» выходзіць два разы на тыдзень: у аўторак і пятніцу
АТ 01288